

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsvrpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politioem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plutarchus

Francoforti ad Mœn, M.D.LXXXII

Cur oracula edi desierint commentatio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-289](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-289)

illa popularis in repub. potentie licentia, quæ palintociam etiam & sacrilegium protulit, accidit vt missi Delphos consultum oraculum atq; ad solennem festiuitatem Peloponnesij legati, cum per Megaricam irent, apud Ægira cum vxoribus & liberis vt res tulerat in quadrigis ad paludē pernoctarent. Megarensium autem ferocissimi ebrietate, petulantia, immanitateque incitati, quadrigas in paludē deuoluerunt, ita vt multi legatorum fuerint suffocati. Ac Megarenses quidem in ista reip. confusione flagitium istud impune esse passi sunt. Amphycliones autem, habita ratione sacrosanctæ ad Delphos missionis, sceleratos istos partim extremo humanorum supplicio, partim exilio penas pendere coegerunt. Horum flagitiosorum posterij Hamaxocylistæ, quasi vehiculorum deuolutores nominares, appellati sunt.

PLVTARCHI, CVR ORACVLA EDI DERINT, commentatio.

AQVILAS quasdam, Terenti Priscæ, aut olores fabulantur ab extremis terræ partibus ad medium eius volaturerentes Pythiæ eodem conuenisse ad locū, cui Omphalo, id est vmbilico nomen est. Postea autem temporis Phæstium Epimenidem fabulam hanc vanitatis coarguisse apud Deum. cumque oraculum accepisset ambiguum atque obscurum, dixisse,

*Vmbilicus
terrae.*

*Non equidem terra, aut extat medius maris vmbro,
Aut superis solis, hominum non cognitus Selli est.*

Atq; hunc quidem meriō vltus est deus, fabulæ priscæ, tanquam pietatæ conatū in probitatem inquirere. Enimuerō paulo antè Pythia nostra ætate à Callistrato acta, euenit vt a diuersis terræ finibus Delphos conuenirent duo sacri viri: Demetrius grammaticus è Britannia Tarsum, quæ ei patria erat, reuertēs, & Cleombrotus Lacedæmonius. Hic diu per Ægyptum & Troglodyticam vagatus, & magnam maris rubri partem subuectus erat, non sanè negociandi gratia: sed homo spectandi & parandi sibi splendoris cupidus, cum esset re satis lauta, non magni ducens possessionem opum iis quæ sufficerent ampliorē, his rebus ocium infumebat, historiamq; colligebat quasi materiā philosophiæ, cui (vt aiebat) theologia finis erat propositus. Et quia nuper apud

- apud Ammonem fuerat, fatis præ se ferebat cætera se non valde admiratum: de lucerna autem perpetuè ardente rem narrabat dignam animaduersione, de qua ex sacerdotum sermone percepisset. subinde enim quodis posteriore anno minus olei absumi quam præcedente: atque hoc illos pro certo argumento annorum inæqualitatis ducere, quæ sequentem annum breuiorem superiorem faceret. quod probabile sit minori tempore minus absumi. Mirantibus qui aderant, Demetrius ridiculam esse pronuntiabat, velle ex tam minutis rebus tam arduas indagare. non enim hoc esse (id quod Alcæus ait) ex vngue leonem pingere, sed è papyro & lucerna occasione petita cælum simul & totum vniuersum mutare, ac mathematicam scientiam funditus abolere. Tum Cleombrotus: nihil, inquit, horum istos viros perturbauerit, neq; verò accurata subtilitate superari se à mathematicis concedent: quos facilius in tam longis motuum ac temporum interuallis ratio se fellerit annorum, quam istos olei mensura, cum ob insolentiam rei quæ euenit semper accurate obseruent eam. iam multis artibus impedimento fuerit, Demetrii qui non concedat exigua magnorum esse argumenta: atque hac ratione multarum artium demonstrationes, multarum prædictiones perimentur. Sane vos quoque rem non paruam demonstratis, Heroes corpora sua solitos læuigare nouacula, eo quod apud
- 25 Homerum in mentionem nouaculæ inciditis. & antiquum esse pecuniam in fenore ponere docetis, quod apud eundem quidam dicit:
- Namq; hic augetur mihi magna pecunia prisdem.*
- augeri enim interpretamini fenerando. rursum noctem eo
- 30 acutum cognominante, arripitis hoc edictum cupide, atq; hoc ipsum traditis esse, quod vmbra terræ quippe globosæ, turbinis seu metæ figuram habeat. Præterea quis medicos pestilentem ætatem prædicere ex telarum aranearum multitudine, aut vernis fici foliis cornicis pedem referentibus
- 35 patietur, qui contendat parua magnorum non posse esse indicia? quis mensuram Solis ad congium heminamve explorari sinet? aut laterculum hunc, qui ad superficiem solium acutum angulum sua inclinatione facit, mensuram esse cōceder altitudinis eius, in quam mundi vertex semper cōspicius supra horitem attollitur? Ista enim ex Ammonis

*Parua esse
magnorū
argumēta.*

Ilia. n. 173.

Od. γ. 367

Ilia. n. 394.

*An anni
decreſcāt.*

sacerdotibus audire licebat. Aliud ergo quærendum est quo eos oppugnemus, si volumus ostendere, sicut à maioribus nostris accepimus, Solis motum eodem ordine consistare, neq; ab eo vnquam desciscere. Hic Ammonius philosophus (intererat enim colloquio) Non solis duntaxat, ex-
clamans aiebat, sed totius adeo cæli causa agitur. Si enim anni decreſcunt, necesse est iter Solis quod ab vnus solstitij puncto ad alteram tenditur, contrahi, vt non maneat tanta finitoris pars: quantam esse tradunt mathematici, sed subinde curteret austrinis partibus versus septentriona-
les coarctatis. quin & æstas nostra breuior fiat oportet ac frigidior, Sole interioriùs cursum flectente, & parallelis maiores tropicis signis describente. vmbilici quoq; Solis quos gnomones à recto angulo vocant Græci, Syenæ constituti non amplius vmbra carebunt circa solstitium æstiuum. & 15
multæ stellarum inerrantium interuallo diminuto loca sua deserere, quædam etiam mutuo se tangere & confundi cogentur. Quod si dicant, reliquis suum æqualiter ordinẽ tuentibus, vnus Solis motum sibi non consistare: neq; causam poterant monstrare, quæ eum solum ex tanto stellarũ 20
numero accelerare motum suum cogat, & eorum quæ in cælo fieri sensu deprehenduntur pleraq; cõturbabunt: planissime vniuersa ea, quæ Lunæ Solis respectu eueniunt. Nihil ergo istis opus habemus, qui olei mensura discrimẽ arguant: defectus enim Solis & Lunæ mutui, cum vel hæc in 25
vmbra terræ à Sole proiectam incidit, vel ipse ad lineam supra Lunam positus à nobis conspici non potest, optime rem detegent. vt porrò vanitatem istius rationis explicare nihil attineat. At verò, inquit Cleombrotus, mensurã olei ipsemet vidi, frequenter ab eis monstratã. & præsentis anni 30
quantitas à prisca aberat permultum. Respondit Ammonius. Ergone res ea fefellerit reliquos homines, apud quos ignes coluntur adseruanturq; per temporis pene infinitum spacium? Quod si quis tamen omnino veram esse rem ponat, equidem præstat causam adscribere frigiditatibus ali- 35
quibus & humiditatibus aeris, quibus ignis languefactus non possit multum conficere alimenti, neque opus eo habeat: aut siccitates contra & caliditates causari. iam enim audiui qui de igne dicerent, hyeme eum melius ardere plusq; habere vitium, frigore in sese coactum ac stipatum:
in æstu

*Ignis na-
esra.*

in æstu autem raritate contracta imbecillum reddi atque
 languidum: & sub sole accensum remissius agere, materi-
 amq; molliter inuadere ac tardius consumere. Maxime ve-
 rò liceat causam in ipsum conferre oleum. non enim absur-
 dum est, olim id ex recenti natum stirpe plus aquei habuis-
 se admixtum, minusque alendo valuisse: postea coctum in
 perfecta planta ac coactum, eadem quantitate plus potuis-
 se, ignemq; facilius fouisse. * oportebat Ammonis ad-
 ministros seruare propositum suum, quanquam abhorrens
 10 à fide, & insolens. Vt finem dicendi fecit Ammonius, ego:
 Quin tu, inquam, Cleombrote, de oraculo nobis enarra-
 antiqua enim fama multum ei diuinitatis tribuit, nunc
 quidem videtur emarcescere. Tacente Cleombrote, & o-
 culos in terram coniciente, Demetrius: nihil, inquit, attri-
 15 net de isto percunctari oraculo, & causam querere, cum
 videamus oracula quæ in his sunt locis obsoleuisse, atque
 adeo duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse. id potius
 indagandum est, quibusnam causis extincta sint. Nam
 vtrata taceam, Bœotiam, quæ superioribus temporibus ob
 20 oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc
 prorsus destituerunt oracula, tanquam amnes siccati, in-
 gensque diuinationis quasi æstu quodam abolita penuria
 regionem occupauit. neque enim alibi hodie, quam apud
 Lebadiam Bœotia haustum vaticinationi responsa desi-
 25 derantibus præbet: reliqua partim silent oracula, partim
 vasta prorsus desertaque iacent. Atqui ea tenestate, qua
 Medi bellum Græciæ intulerunt, Amphiarai oraculum nõ
 minori fama clarebat. Sane vtrunque tunc consuluit Mar-
 donius. & vates apud Lebadiam, Æolica lingua missis à
 30 barbaro respondit, ita vt hosiorum (sic vatum socios ap-
 pellant) nemo intelligeret: furore diuino id significante,
 nihil ad barbaros pertinere oracula, neque iis vocæ, quam
 intelligere possent, responderi. Seruus autem qui missus er-
 rat ad Amphiarai, per quietem imaginatus est appaere si-
 35 bi ministrum dei. ab eo primum verbis se eiici sano leum
 abesse dicente. deinde manibus pulsatum, cum pestaret,
 magno saxo ab eo in caput ictum esse. atque hæc quasi
 vocis loco fuerunt futura denunciantis. Victus est enim
 Mardonius nõ rege, sed regis procuratore & ministro Græ-
 eos ducente, & saxo ictus cecidit, sicut Lydus se percuf-
 sum

*Oracula
 Mardonio
 data.*

sum in somnis putauerat. Floruit tum etiam apud Tegyras oraculum, ubi natum Apollinem aiunt, duorumq; alluentium riuorum alterum Phœnicem (palmam arborem,) alterum Elæam (oleam) quidam etiam num nominant. Medici belli tempore, Echecrate vaticinante, deus victoriam & Græcis & robur prædixit. Bello autem Peloponnesiaco Delii infula sua exturbatis oraculum Delphis allatum ferit, quo iuberentur locum quærere, quo in loco natus fuisset Apollo, ibiq; sacrificia quædam peragere. mirantibusq; & dubitatione percussis quoc non in Delo sed alibi natus A-¹⁰pollo diceretur, addidisse Pythiam, cornicem eis locum indicaturum. Profectos leinde Chæroneam venisse, & ibi mulierem, in cuius caupnam diuerterant, audiuisse cum hospitibus quibusdam Tegyras euntibus de oraculo colloquentem, eosque digredientes eam Cornicem (hoc enim e-¹⁵rat mulieri nomen) consulutantes: atq; sic oraculi sententia percepta, Tegyris rem sacram fecisse, neq; multo post tempore reditum in patriam consecutos fuisse. Recentiora etiam horum oraculorum documenta extiterunt: quæ oracula cum profus iam obmutuerint, opere precium est nos,²⁰ cum apud Apollinem Pythium cõuenerimus, causam mutationis quærere. Dum hæc colloquimur, interea à templo progressi ad fors curiæ seu Ieschæ venimus, in quam Cnidij solebant cõte. ingressi, amicos, quos volebamur conuentos, sedentes offendimus & aduentum nostrum præsto-²⁵lantes. Quiscentibus ibi tum reliquis, quod ea diei erat hora, vt veligerentur, vel athletas spectarent, Demetrius leniter subadens:

Odysf. d.
140.

Mentia, an potius Serum eloquar? --- inquit:
nihil mihi præ manibus habere videmini, quod dignum³⁰disquisitione sit: adeo vos ego ociosos & vultibus in hilaritatem solutis hîc desiderare conspico. Eius verba excipiens Heracæo Megarensis: Non enim (ait) quærimus quæ sit ratio quod Iacio in præterito Ieci A in E, in longam breui mutata, & syllabarû imminuto numero, effertur, aut à quo³⁵primitiuo deducantur vocabulo hæ voces, Melius, Peius, Optimum, Pessimum. Hæc enim & alia id genus corrugant frontem: de aliis licet placide disputare ac inquirere, supercilii quietis, & absq; vultus tristitia, aut aduersus præsentem morositate. Vos ergo, inquit Demetrius, accipite, & quæstio-

quæstionem in quam incidimus, huius loci propriam, & Apollinis causa ad omnes pertinentem: ac videte, ne inter
 5 ratiocinandum supercilia adducatis. Postquam permixti
 eis ad sedimus, & quæstionem in medium proposuit Deme-
 10 trius: confestim profluit Cynicæ sectæ philosophus Didy-
 mus, cognomento (quod ei à vagando tanquam erronei fa-
 ctum probabile videtur) Planetiades: ac scipione duobus
 aut tribus editis ictibus exclamauit: Eho, eho, scilicet rem
 difficilem & multæ indigentem disquisitionis adfertis no-
 15 bis? nimirum verò tanta malicia per humanum dissipata
 genus mirum est, si non tantum (quod prædixit Hesiodus)
 Verecundia & iusta indignatio (quæ Nemesis dicitur) hu-
 manam reliquerunt vitam: sed Providentia etiam diuina
 conualatis oraculis omnino abiit. Immo ego hoc contrà
 20 vobis disputandum propono, cur non iam dudum ab eden-
 dis oraculis animum Apollo auerterit, aut ei Hercules rur-
 sum aliùsue deorum tripodem sustulerit, oppletum obscen-
 nis & impiis quæstionibus, quas deo proponunt: alij eum
 tanquam sophistam tentantes, alij de thesauris, hæredita-
 25 tibus, incestiue nuptiis sententiam scitantes. vt quidem
 palam coarguatur Pythagoras erroris, qui tunc sibi ipsis
 maxime præstare, quod ad probitatem attinet, homines di-
 xerit, quando ad deos accedunt: cum quæ conuenit vitia
 aut perturbationes animi coram seniore homine inficiari
 30 atque tegere, ea aperta ac nuda homines deo exponant.
 Plura dicturi lacernam Heracleo arripuit. & ego, de toto
 numero fere ei maxime familiaris: Desine, aiebam, mi
 Planetiade, laceßere deum irabilem, & ingenio nequa-
 quam leni. quanquam, vt Pindarus ait, hoc ei est iniun-
 35 ctum iudicio deum, vt hominibus sit benignissimus. & si-
 ue is Sol est, siue dominus paterque Solis ultra omnem vi-
 sui expositam collocatus naturam, verisimile non est eum
 nostra ætate homines voce sua dedignari, quibus nascen-
 di, nutritionis, vitæ ac intelligendi causa ipse est. neque hoc
 40 est consentaneum, Providentiam, quæ veluti beneuola
 mater omnia ad vtilitatem nostram parat atq; conseruat,
 in sola diuinatione rationem habere acceptarum iniuria-
 rum, & quam ab initio largita sit nobis, eam adimere: quasi
 verò non rum quoque inter homines mali bonos numero
 vicerint, cum oracula multis in terræ partibus vocalia fue-
 runt.

*Pythago-
ras nota-
tur.*

runt. Itaq; huc fodes adside, & pactis cum peruersitate, quã
 nunquam non oratione tua soles incessere, Pythicis indu-
 ciis, nobiscum aliam quandam cur oracula desitum sit edi
 causam perquire, quã res proposita est: Apollinem autem
 iritare caue, cumq; propiciam relinque. His ego verbis tã-
 tum perfeci, vt tacens per ianuam exiret Planctiades. Silen-
 tio aliquandiu exinde facto, Ammonius me compellans,
 Vide sis, inquit, ô Lampria quam rem agamus, animumq;
 disputationi aduerte, ne deum in causa huius rei esse nege-
 mus. Qui enim alia quadam de causa, non voluntate dei 10
 putat oracula desisse, suspensionem iniicit ea ne exitisse
 quidem diuinitus, sed alio quodam cepisse modo. neque
 enim maior alia aut potentior vis est, quã abolere diuina-
 tionem possit, siquidem ea dei opus est. Sane mihi Plane-
 tiadæ sermo cum ob alia non probabatur, tum ob incon- 15
 stantiam quam deo tribuebat, qui modo auersaretur im-
 probitatem, modo rursus admitteret: non aliter quam si
 quis rex aut tyrannus alteris foribus malos excluderet, al-
 teris intromitteret, iisque responsa daret. Sed cum deos id
 opus maxime deceat, quod maximum sit & sufficiens, nus- 20
 quam superuacaneum, vbique plenum & nihil extra se re-
 quirens: si quis hoc sumens, communis hominum penuri-
 riã, quam superiorum temporum seditiones & bella toti
 fere orbi terrarum inuexerunt, maximam partem Græ-
 ciam sensisse: (quippe vniuersa Græcia hodie vix tria mil- 25
 lia grauis armaturã militum posset præbere, quantas co-
 pias olim sola Megarensium ciuitas misit ad Plataeas) sic
 ratiocinetur, deum si multa reliquisset oracula, nihil aliud
 acturum fuisse, quam Græciã vastitatem arguturum:
 huius ego subtilitatem commenti admodum probaui. 30
 Quorsum enim prodesset oraculum, si vt quondam esset
 Tegyris aut apud Ptoum? vbi interdum hominem inue-
 nires pecus pascentem. Et verò huic ipsi huius loci oracu-
 lo & tempore antiquissimo, & fama clarissimo illatam à
 dracone femina, bellua sæua, solitudinem, idque longo 35
 tempore inaccessum fuisse narrant: vacationem non recte,
 sed præpostere accipientes. Solitudo enim bestiam potius
 adduxit, quam bestia solitudinem effecit. Postquam verò
 dei voluntate Græcia vrbibus creuit, & locus frequentari
 hominum copia cœpit, duabus vsi sunt vatibus, quã per vi-
 ces ad

*Hominum
 penuria.*

ces ad cortinam sederent: eratque etiam tertia designata, tanquam adfidens iis. Nunc vnica est antistita: neque incufamus, cum eius opera consultioribus sufficiat. Non igitur incufandus est Apollo. diuinatio enim quæ reliqua est, omnibus sufficit, & vnumquenque adeptum quod volebat dimittit. Itaque sicut Agamemno præconibus vsus nouem vix continuit concionem præ multitudinem: hæc autem paucis potest diebus vnã vocem in theatro ad omnes peruenientem sentietis. ita quondam pluribus vscibus ad plures vsa

10 est vis fatidica: nunc contra mirari debuissimus, si pateretur oracula inutiliter aquæ instar diffuere, aut resonare quomodo in solitudine saxa pastorum & pecoris voces reddunt. Cum hæc dixisset Ammonius, & ego tacerem, Cleom brotus me appellans: lâmne, inquit, hoc tu concessisti, oraculorum deum & autorem esse & euersorem? Non sane, inquam. Nullum enim oraculum, nullum vaticinium aboleri à deo ipse affirmo. Sed quemadmodum multis aliis rebus, quas dij nobis conficiunt atque apparant, interitum natura infert, aut materia potius priuationi obnoxia retexit atque mutat quod à præstantiore causa fuerat conditum: ita diuinandi quoque facultatum arbitror obscuraciones esse aliunde atque aboliciones. quippe præclara multa hominibus deus dedit, immortale nihil, vt deorum quoque pererant opera, ipsi non, secundum Sophoclem. Naturam porro & vim oraculorum iis aiunt considerandam esse, qui naturæ rerum & rerum materia præditarum gnari sunt: ita quidẽ vt deo, sicut par est, principium imputetur. est enim nimis quam puerile & fatuum, opinari ipsum deum in corporatum, quos olim Engastrimythos Eurycleas, quod è ventre sermonem fatidicum promerent, nunc Pythonas nominant, se immittere, eorumque ore loqui, & voce pro instrumento vti. * Qui enim deum humanis admiscet necessitatibus, is maiestati eius nõ parcat, neque dignitatem & magnitudinem potestatis eius conseruat. Ad hæc Cleombrotus: Recte, inquit, dicis. Cæterum quando difficile est intelligere ac definire prouidentiam quo modo & quatenus explicandis rerum causis adhibere debeamus: quidam nullius rei, alij omnium in vniuersum rerum causam deo inscribentes, vtrique à mediocritate & decore aberrant. Non male quidẽ dicunt, qui Platonẽ aiunt principio quod qua-

Ilia. p. 98.

*Deorum
opera ca-
duca.*

*Dij an ore
suarum lo-
quantur.*

litates quæ gignuntur subiectum sustinet (materiam nunc vocant) excogitato, multis magnisq; philosophos liberasse difficultatibus. Mihi tamen plures ac difficiliore dubitationes videntur soluisse, qui geniorum seu dæmonum genus medio inter deos & homines loco constituerunt, & quod nos cum his quodammodo conciliat atq; coniungit inuenerunt. siue hæc magorum ac Zoroastris doctrina est, siue Thracica ab Orpheo profecta, siue Ægyptiorū, aut Phrygum, vt colligimus ex vtrorumq; sacrificiis, orgiis & ritibus sacrorum multa admixta funebria & lugubria cernentes. De Græcis Homerus videtur promiscue deorum ac geniorum vsus nominibus, vt diis quoq; aliquando demonum nomen imposuerit. Hesiodus pure & distincte primum quatuor genera præditorum ratione exposuit: primum deos, deinde genios, post heroes, deniq; homines. atq; hinc mutatione instituit aurei generis in genios multos ac bonos, semideorum autem in heroes. Alij vt corporum, ita etiam animarum mutationem statuunt. sicut enim ex terra aqua, ex hac aer, ex aere ignis fieri cernitur, sursum se efferente natura: sic meliores animas ex humanis in heroicis, ex heroicis in genios mutari: de genis quasdam paucas longo tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: aliis vsu venire vt suimetipsarū impotes rursus demittant se, inq; humana corpora denuo illapsæ, fulgoris expertem obscuramq; nanciscantur vitam. Hesiodus verò certis temporum conuersionibus mortem genis obtingere censet, & tempus etiam sub inuolucro proponit, hæc sub Naidis persona loquens:

Quanta homini est atas vegeto dum corpore durat,

Ter tres atates humanas garrula cornix,

Viua cornicis complet ceruus quater æuum:

Triplicat & ceruus viuendo tempora coruus.

At seculum corui nouies complectitur atas

Phœnicis sed vos, soboles formosa Tonantis,

Nymphæ, phœnicis decuplos duratis in annos.

Hoc tempus in numerum ingentem extendunt, qui atate seu æuum non recte accipiunt. Est enim annus intelligendus: & fit totū spacium vitæ geniorum anni $ixcixccxx$. Ac multi quidem mathematicorum minus id ponunt: longius ne Pindarus quidem, qui Nymphas ait viuere æuum tanti

Materia.

De genijs.

30

35

tanti temporis, quantum durare arbor potest, indeque Hamadryadas, quasi cum quercubus viuentes, dici. Huius adhuc loquentis sermonem excipiens Demetrius: Quomodo inquit, dicis Cleombrote ætatem viri dictam annum? quanto neq; vigentis, neq; (vt apud Hesiodum nonnulli legunt) senescentis ætas hominis tantilla est. etenim qui vigētis legunt, ij xxx annos intelligunt de Heracliti sententia: quod tanto tempore natum genitor gignentem præbet. qui senescentium legunt, c lxx annos ætati tribuūt. nam l i v statuunt esse numerum dimidiæ vitæ humanæ, compositum ex vnitatem, primis duobus planis, duobus quadratis, & duobus cubis: quos Plato etiam numeros ad animæ procreationem adhibuit. & Hesiodus omnino videtur obscure innuisse conflagrationem, in qua necesse est vna cum humidis rebus aboleri etiam Nymphas.

-- lucis quotquot degunt in amenis,

Ad fontesq; colunt fluuuorum atq; humida prata.

Ibi Cleombrotus: audio, inquit, & video hanc Stoicorum conflagrationem, quæ vt Heracliti & Orphei versus in uasit fit & peruertit, ita Hesiodum quoq; arripit. Sed neq; mundi interitum ego admitto, neque alia quæ fieri non queunt: cum maxime ipla vox cornicis & cerui moneat, in tantam annorum summam excrecere non posse rem. Cæterū annus cum initium in se contineat finemq; omnium quæ tēporib; statis nascuntur, nō inepte hominis ætas dicitur. Nā & vos fatemini ab Hesiodo ætate nō significari vitam humanam. nonne? Fatente hoc Demetrio, Cleombrotus: Iā hoc quoq; inquit, manifestum est, sæp numero rem & mensurā eius vno eodemq; vocabulo appellari, vt hemina, chœnix, amphora, modius docent. Quo igitur modo vnitatem, vt pote omnium numerorum mensuram minimam atque principium, nomine numeri dignamur: sic annum Hesiodus, cum eo primo vitam metiamur humanam, voce cū eo quod metitur communicata ætatem nominauit. Quos enim isti numeros faciunt, ij nihil eorum habent, quæ in numeris illustria ac præclara habentur. Numerus $ix\ c\ l\ v$ in vnam summam collectis, eaq; quater accepta. sic enim conficiuntur xl . qui numerus quia quies trianguli in morem assumptus, $ix\ c\ l\ v\ c\ xx$ producit. Verum de his me

cum Demetrio contendere non est opus. Siue enim longius est, siue breuius, siue constitutum, siue incertum tempus, quo mutatur genij anima aut herois vita, quouis tamen dato indice euincetur testibus productis sapientibus atque antiquis, naturas esse quasdam veluti in confinio deorum atque hominum interpositas, motibus quibus mortalia afficiuntur, mutationibusq; obnoxias necessariis. quas genios maiorum instituto appellari rectum est ac ceteri & coli. Huius argumenti exemplum Xenocrates Platonis sodalis proposuit, sicut formam triangulorum, cum diuinæ naturæ conferret geniorum, æquilaterum triangulum, mortali omnibus inæqualibus lateribus contentum, geniorum id quod duo latera æqualia, eademq; reliquo inæqualia habet. æquilaterum enim vadiqua; æquale est, secundum vsquequa; inæquale, tertium & æqualitatem & inæqualitatem habet; atq; huic geniorum natura respondet, affectiones humanas in se habes, iuxtaq; vim diuinam. Ipsa vero natura sensibiles imagines, ac visibilia nobis proposuit simulacra. deorum quidem, Solem & astra; mortalium autem subitos fulgores, cometas, ignes in sublimi traicientes. quo etiam alludit his versibus Euripides:

Verum ille carne florens nuper, cælestis

Delapsa tanquam stella, exstructus in ætherem

Emisit animam.

* Cæterum Lunam condidit, corpus mixtum, ac dæmonum simulacrum, quæ cum geniorum mutationibus conuenit ob vices incrementorum & decrementorum. quod obseruantes, alij eam terreum astrum, alij cælestem terram, alij terrestres iuxta ac cælestis sortem Hecates nominauerunt. Quem admodum igitur si quis aerem qui inter terram & Lunam est interiectus subduceret, is vniuersi vnitatem ac coherentiam solueret, vacuo in medium & nexus experte loco existente: ita qui geniorum gentem non admittunt in inter deorum ac hominum res nullum relinquunt commercium, vim interpretem (vt Plato nominat) atq; administrantes. aut profecto confundere nos omnia & conturbare cogunt, deum in humanas res & affectiones conicientes, detrahentesq; ad vsus, quomodo Thessalæ Lunam deducere cælo feruntur. Quanquam hoc quidem creditum fuit à mulieribus, astuta Aglaonicæ Agetoris filix. quam aiunt astrologix peritam, Luna delinquente semper simulasse eam

sius

Deorum, sicut formam triangulorum, cum diuinæ naturæ conferret
geniorum, æquilaterum triangulum, mortali omnibus inæqualibus
 & homi- lateribus contentum, geniorum id quod duo latera æqua-
 rum simu- lia, eademq; reliquo inæqualia habet. æquilaterum enim
 lacra. vadiqua; æquale est, secundum vsquequa; inæquale, tertium

Geniorum
necessitas.

suis se deducere veneficiis. Nos autem neque his aures præ-
 bere debemus, qui vaticinium aliquod, aut sacrificium, aut
 orgia negligi à deo dicunt. neque rursus deum in his ob-
 uersari, adesse, & in agendo occupari opinemur: sed adscri-
 5 bentes ista deorum quibus par est administris, veluti famu-
 lis ac scribis, statuamus genios esse, qui sacra deum & orgia
 inspiciant atque obeant: tum alios circumire, vindices lu-
 perborum atque immanium scelerum. Sed & alios esse, quos
 Hesiodus admodum grauius diuitiarum datores appellat. *a. 487.*
 10 castos, atq; hunc iis regium honorem obtigisse: quia scili-
 cet regium est, beneficentia. Vt enim inter homines, ita et-
 iam inter genios gradus sunt & discrimina virtutis, & natu-
 ræ perturbationibus obnoxia ac brutæ, aliis reliquæ lan-
 15 guidæ & obscuræ, tanquam excrementum quoddam ad-
 sunt, aliis copiosæ & delitu difficiles: quarum vestigia atq;
 notæ multiplices in sacrificiis, imitationibus, & fabulosis
 narrationib. dispersæ cõseruantur. Ac de mysteriis quidem,
 ex quibus maxima indicia & argumeta veritatis de natura
 20 geniorum duci possunt, os, vt cum Herodoto loquar, meum
 se contineat. Quæ vero feriæ & sacrificia, tanquam attri-
 des & nefasti, peraguntur, in quibus cruda vorantur, discer-
 puntur homines, ieiunia & planctus adhibentur, sæpenu-
 25 mero etiam obscena dicta, furoresque & conclamationes
 bellicæ exsitaræ cum fremitu & ceruicū iactatione: his ego
 nullum deum coli puto, sed placandorū & depellendorum
 malorum geniorum gratia instituta ea dixerim. & quod o-
 lim homines immolati fuerunt, probabile est neq; deos po-
 30 poscisse aut admisisse talia sacrificia: neq; reges tamen atq;
 duces frustra sustinuisse dare pro hostia prolem suā, & sacra
 ipsos fuisse auspiciatos hostiamq; iugulasse: sed fecisse hoc vt
 iras & indignationes malignorum morosorumq; auerrun-
 carent geniorum, aut diris satisfacerent dæmonibus, non
 35 nullos etiam insanos & tyrannicos exfatiarent amores.
 qui cum non possent, aut non vellent corpore corpori mis-
 ceri, sicut Hercules Oechaliam virginis causa oppugnauit,
 ita validi violentique dæmones illi poscentes dedi sibi ani-
 mam humanam corpori inclusam, cum corporis commix-
 tione amorem suum non possint explere, pestes vrbibus
 ac sterilitates inferunt, bellisque eas & seditionibus
 exagitant, donec consequantur amatam animam. Non-
 nulli

*Geniorum
 non vnum
 genus.*

*Sacrificia
 fæda.*

nulli contra. Cum enim in Creta permultum exegissem tēporis, cognoui ibi sacrum peragi absurdum, in quo etiam simulacrum viri capite truncatum ostendunt, aiuntq; hunc fuisse Molum Merionis patrem, qui cum Nympham vi cōpressisset, absque capite inuentus fuerit. Et vero quas deo-
5 rptiones, quos errores in fabulis referunt atque agitant, tum occultationes eorum, exsilia, & obita ministeria: non diis isthæc euenerunt, sed geniis, quorum casus ob virtutem ipsorum & potentiam memoriæ sunt prodiiti. & neque Aeschylus recte dixit,

10

Castumq; Apollinem, extorrem caelo deum:

neque Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus ad molam excitans duxit meus.

Longissime autem à veritate aberrant Delphorum theologi, qui putant hic aliquando Apollinem cum dracone de
15 oraculo decertasse: patiunturq; ista dici à poetis & oratoribus in theatris de palma contendentibus, ac quasi dedita opera testimonio suo damnantibus ea, quæ ipsi in sanctissimis agunt sacris. Admirante Philippo (aderat enim is historiarum scriptor) & quærente, contra quos tandem ritus
20 putaret testimonium ferri ab istis concertatoribus: Contra hos ipsos (inquit Cleombrotus) qui apud oraculum peraguntur hocce, quibus omnes Græcos qui sunt extra Pylas
initiauit vrbs hæc, & vsq; ad Tempe progressa est. Nam tabernaculum quod nono quoque anno iuxta aream excitatur, non cauernosa draconis est specus, sed exemplum ty-
25 rannici aut regij domicilij, itemque irruptio in eam taciturna per locū qui Doloneia dicitur. tum patrimus matrimusq; puer facibus ardentibus adducitur, igniq; tabernaculo inieccto, subuersaque mensa effuse nunquam retro o-
30 culos reicientes fugiunt. denique errores & ministeria pueri, & piacula quæ ad Tempe sunt lustrandi gratia, magni alicuius sceleris facinorisque audacter perpetrati suspicionem insinuant. Nimis quam enim ridiculum est, Socie, Apollinem ob interfectam bestiam expiationis indigum ad
35 Græciæ extrema fugisse, ibique libationes quasdam fecisse, & ea egisse, quæ homines agunt vt iram auertant ac placēt geniorum quorundam, quos alastores & palam nō nominant, tanquam veterum aliquorum & nulla obliuione conterendorum scelerum vltiores. Quem vero ipse de fuga
hac &

Ritus Delphici.

hac & exsilio sermonem audiui, valde quidem absurdus & à probabilitate alienus est. sed si quid tamen veri continet, existimemus non exiguum aut vulgare aliquid istis temporibus circa oraculum euenisse. Sed ne videar, vt cum Empe-

5 doctele loquar,

*Culminibus nectens aliis fastigia summa
Sermouum, Sarris incedere callibus, -*

- finite me primis dictis finem conuenientem imponere. Iam enim eo peruentum est, audeamusque id post multos alios
- 10 ipsi quoq; pronũciare, geniis qui oraculis ac vaticiniis præfecti sunt vel deficientib. omnino, etiam intercideret ista, vel fugientib. aut aliò migrantib. vim suam amittere: rursusq; longo post tempore reuersis iis, tanquam instrumenta sonare fatidica loca eorum ob præsentiam. Quæ cum dixisset Cleombrotus, Heracleo: Sane, inquit, nemo nobis adest profanus, aut qui de diis inconcinnas foueat sententias. ipsi interim tamen, Philippe, nos attendamus, ne imprudentes orationi principia grandia, eaq; absurda largiamur. Recte mones, respondit Philippus. sed quid nam in di-
- 20 ctis à Cleóbrotto est, quod te potissimum terret? Tum Heracleo: Quod oraculis, inquit, præesse statuuntur nõ dii, quos par est nihil habere cum terrestribus negocij, sed deorũ administri genij, id videtur mihi non male pronunciatum esse. quod autem geniis istis tantum non ex versibus Empe-
- 25 doctis palam arreptis peccata quædam, calamitates, & errores à diis inuncti adscribuntur, denique morti perinde atque homines subiciuntur, ferocius mihi videtur dictum, magisq; barbarice. Quæ fuit è Philippo Cleombrotus, quif nam & cuius esset hic adolescens. cognitoq; nomine & pa-
- 30 rria. Ne nos quidem, inquit, mi Heracleo, ignoramus in sermonem nos incidisse absurdi suspectum. Sed non potest in disputatione de magnis rebus ad consentanea opinioni perueniri, nisi magnis vtamur initio principiis. Tu vero nõ animaduertis id te auferre quod das. fateris enim esse genios: dum vero negas eos vitiosos esse ac mortales, non iam genios esse finis eos. Quæ enim re à diis differrent, si & natura interitui non obnoxia, & quod ad virtutem attinet perturbationum errorisq; expertes sunt? Cum ad hæc Heracleo tacitus quippiam secum commentaretur, sic Philippus inquit. Non Empedocles tantum, ô Heracleo, scriptum
- reliquit

reliquit esse quosdam prauos genios: sed Plato etiam, Xenocrates, atque Chrysippus, sed & Democritus dum precatur imagines sibi obtingere felices, profecto ostendit esse alias quosdam aduersas atque prauas, & quæ uoluntatem ad mala *De genio-*
incitent. De morte autem geniorum narrationē audiui vi-
um morte ri nequaquam fatui aut uani. Aemiliani rhetoris, quē & ues-
 trū nōnulli audierunt, pater fuit Epitherses, ciuis meus,
 & grammaticæ doctor. Is aiebat se aliquando in Italiā nau-
 gare intendisse, ac conscendisse nauim, quæ & mercibus &
 multis uectorib. esset onusta. sub uesperam uero, cum iuxta 10
 Echinadas essent, uentum posuisse nauimque; incerto cursu
 prope Paxas delatam. uigilasse tum uectorum plerosque; mul-
 tos etiamnum à cœna potasse. Tum subito ab insula Paxis
 auditam fuisse uocem, quæ Thamūn quendam nominatim
 eieret, non siue admiratione hominum. erat autem Tha- 15
 mūs iste Aegyptius gubernator, paucis uia uehentium de
 nomine notus. Hunc bis uocatum siluisse: tertio uocantise
 dedisse. eumque; contenta uoce dixisse: Vbi ad Palodes uene-
 ris, annuncia magnum Panem esse mortuum. Perterritos
 aiebat Epitherses hoc audito uniuersos, ac inter se disputa- 20
 se præstaretne exsequi hoc mandatum, an uero omittere,
 neque; quocquam curiose agere. Thamūn autem statuisse, si
 uentus spiraret, tacitum se præteruicturum: sin malacia ad
 eum locum peruectis existeret: expositurum quod audiui-
 set. Postquam ad Palodes peruentum fuit, cum neque; uentus 25
 esset, neque; fluctibus mare exagitaretur, Thamūn è puppi
 uersus terram prospexisse, ac quod inaudiuerat dixisse, Mor-
 tuus est magnus Pan. Vix dum contuuisse illum, & gemitū
 magnum exauditum fuisse, non unius sed multorum, admi-
 rationē mixtum. Quod autem fieri solet cū euenit aliquid 30
 multis testibus præsentibus, statim rei famam Romæ fuisse
 diditam, Thamumque; à Ti. Cæsare fuisse accersitum, ac Cæ-
 sare m ita pro certo credidisse, ut de Pane illo diligenter in-
 quisituerit. Doctos uero, quos ille multos secum habebat,
 cōiecit esse eum, qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. 35
 Habuit autē Philippus testes quosdam ex iis qui tum uia a-
 derant, & Aemiliani iam senis auditores fuerāt. Demetrius
Insula ad porro narrauit, insulas circa Britanniam esse multas hinc
Britanniā inde sparsas (quales ex eo Sporades Græcis dicuntur) easque
 desertas, quarum nonnullæ geniorum & heroum dican-
 tur. Se

tur. Se quoque mittente imperatore cognoscendi atq; per-
 lustrandi gratia profectum in eam qua desertis proxima, a
 paucis tenebatur incolis, sed quos omnes Britanni sacros
 inuiolabileq; haberet. statim vero post ipsius aduentum ma-
 5 gnam in aere confusionem exstitisse, & portenta multa, ve-
 tosq; in protellas erupisse, & ignitos vortices in terram de-
 latos fuisse. sub horum finem, insulares dixisse, aliquem eo-
 rum qui praestantioris humana sunt natura, esse desisse. si-
 cut enim lucerna, dum accenditur, nihil secum mali trahit:
 10 cum extinguitur, molestiam multis adfert. sic magnas ani-
 mas effulgere quidem placidas & innoxias: dum delentur
 autē, atq; occidunt, saepe (sicut & in praesentia) ventos ac te-
 pestates excitare, aliquando etiā pestilentia aerem inficere.
 Sane ibi quandam esse insulam, in qua Saturnus captiuus
 15 detineatur à Briareo, dormiens: (hoc enim vinculum ad-
 uersus eum fuisse excogitatum) & adesse Saturno multos ge-
 nios, comites ipsius ac famulos. Hunc sermonem excipiens
 Cleombrotus, Habeo, inquit, ipse etiam quae narrare pos-
 sim horum germana: sed ad praesens propositum sufficit nō
 20 aduersari dictis, neq; impedire quo minus vera putentur. Et
 vero Stoicos nouimus non modo de geniis in eadem no-
 biscum sententia esse, sed etiam de diis: quorum tantum sta-
 tuunt numerum, vnum duntaxat aeternum interitusq; ex-
 25 endae sunt nobis Epicureorum sannae atq; risus, quibus et-
 iam aduersus prouidentiaē uti non verentur, dum eam fabu-
 lae titulo irrident. Nos fabulae nomen rectius competere di-
 cimus in infinitatem eorum, quae de tot mūdis nullum ha-
 bet diuina gubernatum ratione, sed omnes casu ut natos,
 30 ita etiam constantes. Quod si omnino ridendum est in phi-
 losophia, imagines istae rideantur mutae, caecae, atque ina-
 nimae, quas illi nescio vbi permanere aiunt, & infinitos
 annorum circulos conficere appendendo, passimque ober-
 rando, cum aliae à viuis, aliae à pridem crematis aut etiam
 35 putredine absumentis defluerint corporibus. hos, inquam,
 rideamus, qui nugae ac umbras huiusmodi in philosophia
 attrahunt, interim indigne ferentes, si quis asserat geniis
 non natura modo, sed ratione etiam congruere ut multum
 temporis permaneant. Secundum haec Ammonius: Recte,
 inquit, mihi pronūciaisse videtur Theophrastus. Quid enim
 obstat

Contra E-
picureos.

obstat quin vocem grauissimam & philosophiæ conueni-
 entissimam recipiamus: quæ si reiiciatur, multa eorum si-
 mul abolet, quæ fieri possunt demonstratione autem care-
 bunt: sin admittitur, nihil secum trahit impossibile aut quod
 non exstiterit. Quod tamen vnum audiui Epicureos adfer- 5
 re contra Empedocle genios introducentem, non posse e-
 os, mali cum sint & vitiosi, beatos esse ac longæuos, quod
 multa adsit prauitati cæcitas, procliuiq; ad ea quæ inter-
 imunt lapsus: id vero fatuum est. Hac enim ratione efficitur,
 Epicurum Gorgia sophista, & Metrodorum Alexide comæ 10
 diæ scriptore esse deteriorem. hic enim duplum annorū vi-
 tæ Metrodori viuendo confecit: Gorgias amplius triente se-
 culum Epicuri superauit. Alia nimirum ratione validam re
 esse virtutem, vitium imbecillam dicimus, non quod ad
 corporis durationem aut dissolutionem respiciamus. quan 15
 do etiam animalium multa tarda hebetiq; indole prædita,
 multa etiam libidinosa & in composita diutius viuunt, quæ
 ingeniosa & callidissima alia. Itaque non recte deo Epicu-
 ri immortalitatem ideo tribuunt, quod caueat & repelle-
 re possit quæ vim habent interimendi. oportebat enim in 20
 ipsa natura beati immunitatem perfectionum ac interitus
 inesse, neque opus habere labore ad eam consequendam
 vilo aut negotio. Sed fortassis parū æqui animi esse videat-
 ur disputatio contra absentes. itaq; Cleombroti est quam
 de migratione & fuga geniorum intermisit oratione resu- 25
 mere ac persequi. Tum Cleombrotus: Atqui mirer profecto,
 inquit, si non multo absurdior dictis vobis iudicetur, quan
 quam cum naturæ rerum explicatione videatur cohærere,
 Platoq; ei incentiuum præbuerit, nō aperte pronuncians,
 sed obscura opinione suspiciōe quandam de re ambagib. 30
 perplexam prodiderit: cauteis quidem, sed tamen multis i-
 pse quoque philosophorum clamoribus impetitus. Verum
 quando in medium proposita est cratera fabularū sermo-
 nib. permixtarū, neq; temere in equiores auditores incide-
 re liceat, vbi hæ narrationes veluti peregrinū nomisma ex- 35
 aminari possint: non grauare vobis barbari hominis narra-
 tionem largiar. quæ hominem multis ipse errorib., iudicii-
 que mercede ampla persoluta, apud rubrum mare semel
 quotannis hominum congressui se exhibentem, reliquum
 tempus (vt ipse aiebat) cum vagis Nymphis & geniis degen-
 tem

tem, ægre demum inueni, ab eoq; comiter ad colloquium sum admissus. Formosissimus iste hominum, quos ego quidem viderim, erat, & ab omni perpetuum morbo securus vivebat, singulis mensib. semel fructu herbæ cuiusdam medicato & amaro vefcens. multis vtebatur linguis, mecum autem Dorice maximam partem locutus est, sermone nõ multum à carmine ac cantu differente. loquente autem ipso suavis odor locum obtinebat, ore ipsius suavissime fragrante.

Is cum totum tempus in cognitione ac consideratione rerum consumeret, vno die quotannis afflatu ad vaticinandum agebatur, & ad mare se conferens futura prædicebat: accedebant autem eo & principes & regum scribæ, eoq; audito discedebant. Hic ergo diuinationem genis acceptam ferebat, plurimufq; erat in Delphorum mentione, & quæ hic Baccho euenisse dicuntur, & sacrificia peraguntur, omnia inaudiuerat. Verum cum hæc esse magnos geniorum casus affirmabat, tum ea ipsa, quæ de Pythone feruntur. Quem qui occidit, eum neq; per nouem annos, neque apud Tempore exfulasse aiebat: verum eiectum venisse in alium mundum,

20 atq; inde circumactis nouem magnorum annorum curricula, expiatum, vereq; Phœbum, id est mundum rediisse, atque oraculum recepisse, quod interim custoditum à Themide fuerat. Eadem esse ratione docebat Typhonicorum & Titanicorum. fuisse pugnas geniorum aduersus genios,

25 tum exsilia superatorum, aut pœnas à deo peccantibus impostas. quomodo Typhon in Osiridem, & Saturnus in Cœlū fertur cõmississe: quorum obscurior factus est cultus, aut etiam plane intercidit, cum ij in alium cõmigrauerint mundum. Nam & Solymos audio Lyciorum vicinos Saturno

30 quantos non alij maiores habuisse honores, sed cum is interfectis ipsorum principibus Arfalo, Drio, & Trofobio, fugit, ac aliò (incertum quò, neq; ipsi possunt hoc dicere) cõmigravit: eo neglecto principes istos Scirorum deorū appellatione adfecisse. perq; eorum nomen publice ac priuatim execrationes fecisse Lycios. Huius generis multa desumi possunt ex his, quæ tradita sunt de diis. Quod autem nominibus deorum receptis quosdam genios appellamus, id (addebat hospes) mirum videri non debet. cui enim deo quiuis geniorum adiunctus est, & à quo vim honoremque adeptus, ab eo nomen habere gaudet. sicut & nostrum alius

*Homo sine
cibo & inēs.*

*Geniorum
nomina.*

L Iouius

Iouius, alius Mineruius, alius Dionysius, alius Apollonius, alius Mercurialis dicitur. Sed quidam geniorum etiam fortuito recte appellati sunt: alij nihil ad se pertinentes, sed alienas deorum denominationes nacti. His dictis cum obtulisset Cleombrotus, nemo fuit cui non admirabilis sermo hic videretur. Heracleone autem interrogante, Quomodo modo ista ad Platonem pertinerent, & quomodo is occasionem huic praeuisset sermone: Probe, inquit Cleombrotus, meministi, Platoni infinitatem mundorum absque vlla dubitatione improbatam, de multitudine autem definita cum dubitasse: cumque iis qui singulos mundos singulis elementis adugnabant, usque ad quinarium mundorum numerum probabilia secutus argumenta concessisset, ipsum in vnus mundi assertionem se continuisse. Videturque hoc Platoni esse peculiare, reliquis à mundorum multitudine valde abhorrentibus, quod eam non pro materiae ratione definirent, sed hanc egressi statim in infinitam & molestantem inciderent infinitatem. Tum ego: Peregrinus vero, aiebam, iste tuus eandemne quam Plato mundorum multitudinem censebat: aut in tuo cum eo congressu ne explorauisti quidem eius sententiam? Respondit hæc Cleombrotus. An vero mihi quicquam prius esse debuit, quam ut de talibus rebus interrogarem audiremque alacriter? cum se ille mihi tam facilem præberet. Dicebat ergo ille, mundos neque in numeros esse, neque vnum, neque quinque mundos, sed numero $cxxciii$, triquetra figura collocatos, ita ut in quouis latere sint Lx , in quouis angulo vnus. qui vero deinceps sint positi, horum proximum à proximo semper sensum tangi, ac circuire eos veluti in chorea. Planiciem porro, quæ triangula hæc figura includitur, communem esse omnium larem siue focum, & campum veritatis dici, vbi repositæ sint rationes & formæ atque exemplaria quæ existereunt & existent, immobilia hæc omnia. circaque ea esse æternitatem, cuius quasi defluens quædam portio feratur ad ea quæ suat in tempore. Hæc videnda & contemplanda offerri humanis animis semel intra annos ccc , siquidem recte uiuant. & quæ heic optima sacra aut mysteria putantur, somnium esse istius contéplationis atque sacri spectaculi. addebatque; aut propter ea quæ isthic sunt bona homines litteris philosophiæque; studere, aut inanem sumere operam. Hæc aiebat,

Quot sint mundi.

aiebat, ego ipsum his de rebus audiui scilicet vt sit in sacrificiorum & misteriorum traditione differenter, cum nullam dictis demonstrationem adderet, neque argumentis fidem conciliaret. Heic ego è Demetrio quærere, qui haberent pro coram verba Vlysem admirantium, cum is arcum manibus tractaret eumq; memoria ipsi ea suggestisset: Idè, inquam, mihi subit dicere de peregrino isto:

En contemplator fuit, ac fur callidus iste

Odyss. 9.

- sententiarum sermonumq; omnis generis, variegq; peruaga
 10 tus littevas: neque barbarus fuit, sed Græcus, & eruditione Græcanica assatim refertus. Arguit hoc numerus mundorum, non Aegyptius aut Indus, sed Dorienfis, è Sicilia propagatus, cuius autor Petro fuit Himeræus. Huius quidem libellum ipse non legi, neq; scio an extet etiamnum. Sed
 15 Hippys Reginus, cuius meminit Phania Ereffius, hanc ait opinionè ac sententiã esse Petronis, mundos esse CLXXXIII, qui sese inuicem elemento attingant. quid autem sit contactus ratione elementi, non explicat, neque quiequam aliud adiicit, quod rem probabilem faciat. Sub hæc Demetrius:
 20 Et quæ, inquit, probabilitas his in rebus insit? quando ipse Plato nihil consentaneum aut verisimile effatus, autor duxat huius fuit sententiæ. Vos tamen grammaticos, inquit Heracleo, audimus nos, opinionem istam Homero vindicantes, qui vniuersum in quinque diuiserit mundos, *lli. 9. 189.*
 25 Cælum, Aquam, Aerem, Terram, Olympum: de quibus duos relinquat communes, scilicet terram vniuersi infimam, & Olympum supremam partem: reliquos autem tres tribus diis attribuat. Eodem autem modo Plato quoque videtur pulcherrimas easdemq; primas corporum species vniuersi distinctis partibus accommodans, quinque facere mundos, Terræ vnum, vnũ Aquæ, alios Aeris, & ignis: extremũ, qui hos contineat, quem duodecim basium corpori ob varietatem motus & multitudinem laterum cõparauit, quod illam figuram maxime conuersionibus motibusq; animali
 30 bus congruere existimaret. Intulit hæc Demetrius: Quid in præsentia Homerum mouemus? satis iam est fabularũ. Plato autem nequaquam quinque in partes diuidendo vniuersum, quinque; mũdos voluit appellari. quo enim loco pugnat aduersum eos, qui infinitos ponunt mũdos, sibi inquit videt vnicum à deo factum esse, eoq; contentum deum, quod

ex vniuersa corporea mole totus, perfectus nihilq; extra se
 positum requirens existerit. Vnde etiam nō nemini mira-
 ri subeat, qui verum ipse dicens, aliis ansam præbuerit sen-
 tentiæ probabilitatem non habentis neq; rationem vllam.
 Vniuersi quidem infinitas pro argumento sumi vtcunq; po-
 terat, si quis ab vnitatem mundi discederet. quod autem præ-
 cife quinq; , non plures neq; pauciores mundi statuuntur,
 id nimis quam est ab omni veri specie & ratione alienum:
 nisi tu quid dicis, aiebat in me respiciens. Ego autem: Nimi-
 rum videtur , inquam , vobis omissa de oraculis disputa-
 tione , quasi ad finem iam perducta, aliam suscipere? Non,
 inquit, Demetrius, istam missam faciemus: sed hanc nobis
 sese ingerentem nō præteribimus. non enim huic immora-
 bimur, sed ita attingentes, vt quid probabile sit nobis appa-
 reat, ad propositā initio quæstionē nos referemus. Tum e-
 go sic: Primum, inquam, ea quæ non sinunt infinitos mun-
 dos statuere, non impediunt quo minus vno plures cense-
 antur mundi. fieri enim sic quoq; potest vt plurib. in mun-
 dis diuinationi locus sit, & fortunæ minimis interuentus,
 pleraq; autem & maxima ordinatis motib. ac vicissitudini.
 bus ferantur, quorum nihil infinitas admittere potest. De-
 inde rationi magis consentaneum est diuinæ naturæ , non
 esse vnicum ac solitarium mundum. Deus enim perfecte bo-
 nus cum sit, nullius virtutis est expers, minime omnium iu-
 stitiæ & amicitia: quæ pulcerrimæ sunt, deumq; apprime
 decent. Ad hæc nihil frustra vt habeat aut quo non vtatur,
 dei fert natura. Sunt ergo extrâ alij dij alijq; mundi, erga
 quos vtitur virtutib. istis ad cōmunitatem pertinentib. non
 enim erga se iis vtitur, neq; pars ipsius sunt vsus iusticiæ, gra-
 tiæ, benignitatis: sed ad alios referuntur. Quare probabile
 non est amicitia, vicinitatis, ac commerciorum exsortem
 mundum in vacua infinitate fluctuare. Iam ipsam videmus
 naturam ea quæ sunt singula, generum & formarum com-
 plexu tanquam vasculis aut seminum inuolucris continere.
 Neq; enim vlla res Naturalis subsistit, cuius non sit etiam
 cōmunis aliqua ratio siue notio: neq; appellatio ei sui
 generis congrueret, nisi præter eam cōmunem rationē suis
 peculiaribus qualitatibus ab aliis eiusdem generis rebus
 distingueretur. Atqui mundus non dicitur communis esse,
 sed certis qualitatibus siue proprietatibus describitur. ergo
 certis

*Esse plures
 vno mun-
 dos.*

certis differentiis ab aliis eiusdem generis mundis distinctus, suam peculiarem hanc formam obtinet. Præterea cum neque homo vnicus, neque vnicus equus in natura rerum sit, neque astrum, neque deus, neq; genius: quid obstat quin dicamus non vnicum, sed plures numero mundos naturam complecti? Qui enim dicit vnā quoque duntaxat esse terram, vnicum mare, is allucinatur, partium similitudinem in rebus euidentem non animaduertens. Terra enim in eiusdem nominis partes diuiditur, itemque mare: mundi

10 pars iam nō itidem mundus est, sed diuersæ naturæ res. Porro quod nonnulli vniuersam materiam vni mundo impendunt, maxime id metuentes, ne si quid extra istum relinquatur, id allisionibus, atque ictibus huius mundi compagem disturbaret: inanis est metus. Cum enim sint plures

15 mundi, quorum quisque sua contineatur substantia atque materie quam certa mensura definit suæq; extremitates: nihil ordinis exors & incompositum ac tanquam excrementum foras prolapsum relinquetur. Vniuscuiusq; enim mundi forma materiam sibi destinatam continens, nihil patitur temerario motu citatum in alium decidere mundum, aut ex alio in se. eo quod natura neque infinitam admittit multitudinem, neque temerarias & ordine rationeq; carentes motiones. Quod si quid ab vno mundo in aliam defluit: necesse est huiusmodi influxus cognatos inter se,

25 gratosque esse, & mixtione fieri optime mundorum naturæ conueniente: quo modo siderum fulgores siue radij inter se contemperantur. ipsosq; mundos delectari dum benigno inuicem se contemplantur vultu: diisq; qui in singulis sunt multi ac boni, congressus amicos exhibere. Horum omnium,

30 quæ dixi, nihil nefas est, nihil fabulosum, nihil rationi aduersum. Nisi me Hercle Aristotelis aliquis sententia terretur, tanquā naturæ consentanea. Cum enim, vt ipse inquit, quoduis corpus suum habeat proprium locum: necesse est terram vndiquaq; ad medium ferri, & aquam super hanc,

35 leuioribus subsidentem. ergo si plures sint mundi, eueniet vt terra multifariam igni & aere superior, multifariam item inferior extet: idemque de aere & aqua intelligendum, quæ alicubi suis in locis a natura attributis erunt, alicubi non erunt, quæ cum sint, vt ipse censet, impossibilia: neque duos esse, neque plures mundos statuit, sed vnum hunc ex v-

*Aristotelis
sententia
censetur.*

niuersa compactum substantia, in quo corpora iuxta legem
 nature sunt locorum differentiis disposita. Verum hæc ipsa
 probabiliter magis quam vere dicta ab eo sunt, idque, mi
 Demetri, sic dispiciamus. Corporum alia ad medium & de-
 orsum, alia à medio & sursum, quædam circa medium & in
 orbem moueri dicens, cuiusnam rei respectu medium sum-
 mit? Non equidem inanis cõparatione sumit, quod nullum
 est ipsius sententia. & qui vacuum ponunt, medio hoc ipso-
 rum opinione caret, vt & principio, & fine: quæ sunt extre-
 mitates, quib. in infinito non est locus. Atq; vt extorqueas
 Aristoteli assertionem inanis, tamè intellectu arduum est,
 quænam eius ratione corporib. differètia motuum debeat
 tribui. nam neq; inani vis est corporum, neq; voluntatem
 habent corpora & appetitum quo medium affectent & vn-
 diquaque ad illud contendant. sed tamen difficile est intel-
 ligere, quomodo corpora ad incorpoream atq; indifferen-
 tem rem ferantur, aut ab ea motum momentumve conse-
 quantur. Restat vt medium non loci ratione, sed corporis
 accipiamus. Cum enim mundus hic ex multis ac dissimilib.
 corporib. in vnã cõpactus sit ac concinnatus molem, ne-
 cessario differentiæ eorum motus vicissitudines efficiunt.
 Id ex eo fit euident, quod singula dum substantiam mutât,
 simul etiã locum alium à priore occupant. dissipatio enim
 à medio sursum elatam materiam per circulum didit: con-
 cretio & stipatio deorsum eam ad mediũ cogit atq; depri-
 mit. qua de re non est opus hoc loco copiosius disserere.
 Quam enim causam harum affectionum atque mutatio-
 num effectricem posueris, ea vnumquemuis in seipso con-
 tinebit mundum. quiuis enim peculiare habet medium,
 suas corporum affectiones, mutationesq; suam naturam &
 vim, quæ suo quodque in loco conseruet. Quod enim extra
 est, siue id nihil est, siue infinitum inane, non præbet medi-
 um: sicut docuimus supra. Cum autem plures sint mundi,
 vnicuiq; suum est medium, ac proinde peculiaris etiam cui
 uis motus, aliis ad medium, aliis circa id, aliis ab eo: sicut ip-
 si distinguunt. Qui autem proposita mediocum multitu-
 dine contendit vndique omnia grauia ad vnum medium
 compelli, is perinde facit ac si postulet omnium hominum
 (qui numero sunt permulti) sanguinem in vnã aliquam
 venã cõfluere, omniaq; cerebra vna contineri membrana.

quia

*Medium
mundi.*

quia nimirum iniuriam naturæ fieri putet, si corporum naturalium non omnia solida vno, rara itidem suo quodam sint in loco. Nam & hic absurdum tueretur, & is inepte facit, qui ferre æquo animo non potest vt tota quæuis suis v-
 5 tantur partib. naturæ ratione atq; ordine debito dispositis. Id quidem absurdum foret, si quis diceret mūdum esse qui ita in se Lunam habeat, sicut homo in calcibus cerebrum si gesset, & cor in temporib. Sed plures à se inuicem separatos mundos statuentem, vna cum toris etiam partes segregare
 10 ac diuidere, non est à ratione alienum. vnius enim cuiusq; mundi terra, mare, cælum, secundum naturam erunt collocata. & quius mundus superiora, inferiora circulo ambientia, centrum habebit non alterius, sed sui ipsius suarū-
 15 que inter se partium respectu, intra, non extra se. Quem enim quidam lapidem extra mundum positum pro argumēto adhibent, is neq; quietis expeditam, neq; motus opinionem adfert. Quo modo enim vel manebit, pondere præditus? vel ad mundum feretur, reliquouiū instar grauium, cuius pars non est, neq; in naturam eius compositus? De terra autem in altero contenta atque deuincta mundo non erat
 20 necesse sollicitum esse, quomodo non auulsa pōdere suo ab vniuerso in hunc mūdum transfret; cum videamus naturam suo quasque partes loco cohibere. Etenim si non ipsius mūdi respectu, sed extra eum superiora & inferiora compara-
 25 re instituamus, in easdem cum Epicuro incidemus difficultates, qui atomos vniuersas mouet in loca sub pedibus sita: quasi yero aut inane pedes habeat, aut infinitum in se cogitari superius inferiusve aliquid sinat. Itaq; Chrysippum admirari licet, aut potius vehemēter dubitare quid nam ei ad
 30 animam acciderit, cum mundum in medio collocatū scriberet, eiusque substātiā ab aeterno medium occupasse locum, qui non minimum ei ad permanendū & interitus immunitatem momenti contulerit. Hoc enim in quarto de Possibilib. libro tradit, mediū inanis locum non recte som-
 35 niāns, & adhuc causā cur mūdus permaneat absurdiorē ficticio isto medio adsignās. cū quidē alibi sæpe dixisset substātiā suis in mediū & à medio suo motib. dispensari ac cōtineri. Et quidē reliqua Stoicorū interrogata quem terrent? dum querunt qui vnum fatum, vna prouidentia maneat, ac non plures Ioues fiant, si plures sint mundi. Primum

enim si absurdum est multos esse Ioues, ipsorū decreta multo erunt absurdiora. faciunt enim in infinitis mundorum conuersionibus infinitos Soles, Lunas, Apollines, Dianas, Neptunos. Deinde quæ necessitas cogit multos esse Ioues, si plures sint mundi, non singulis præesse principem Vniuersi deum mente ac ratione præditum, qualis est qui à nobis dominus omnium ac pater cognominatur? Aut quid obstabit, quo minus Iouis fato ac prouidentia omnes ij obediunt, usq; singula inspiciat, ac dirigat, singulis præbēs iactia, semina, ac rationes eorū quæ peraguntur? Cū enim in reb. humanis sæpenumero vnū aliquod corpus ex diuersis corporib. constet, quorū pro se quoduis uiuat, intelligat, sentiatur, vt est concio, vt exercitus, vt chorus, quod & Chrysippo visum fuit: in vniuerso nefas nequaquam putandum est, esse mundos x, L, aut c. qui omnes vna regantur mente, & 15 ab vno pendeant principio. immo autem admodum deos decet talis dispositio. Non enim tanquā apum examinum ductores eos debemus statuere qui nusquam exeant, aut materiæ inclusi adseruentur, ac quasi in ea obthurentur. id quod faciunt Stoici, qui deos introducunt aerum, aqua- 20 rum, & ignium affectiones seu facultates quasdam insitas, eosque & gignunt cum mundo, & rursus cum eodem comburunt. neq; eos liberos ac solutos instar aurigarum aut gubernatorum faciunt: sed quo modo simulacra suis basibus adfixa sunt, ita deos corporeæ inclusos naturæ ac 25 tanquam clauis immixtis adstrictos faciunt consortes omnium mutationum, etiam ad interitum vsque. Hæc vero, nisi fallor, magnificentior est & maiestati deorum affinium sententia, esse eos liberos, neq; alieno subiectos dominio. vtq; Castores auxilium iactatis tempestate ferunt, suoque 30 aduentu

Leuiunt fluctus, celeresq; ventos,

non ipsi simul nauigātes, aut in eodem versantes periculo, sed ab alto superuenientes salutemq; adferentes. ita eos alium aliā inuisere mundum, cū contemplationis ductos 35 iucunditate, tū quod sua natura singulorum gubernationē adiuuant. Nam Homericus quidem iste Iupiter non vsq; a deo longe oculos à Troia diuertit, in Thraciam & Nomades Istri accolat intuens. verus autem pulcras habet. ipsiq; conuenientes in variis mundis mutationes, non inane

extra

Dii Stoicorum.

*Initio
llia.v.*

extra infinitum cernens, neq; seipsum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) considerans: sed opera deorum & hominum, motusq; & conuersiones siderum multiplices contemplans. Non enim odit mutationes diuina natura, sed admodum iis delectatur, si licet hoc colligere ex siderum vicissitudinibus cōspectui nostro expositis. Enimuerò infinitas omnino bruta est & importuna, neque deum admittit, fortuna & casu omnibus in rebus utitur. At in certa multitudine definitoque numero mundorum administratio ac prouidentia versans ei quæ in vnum aliquod corpus illapsa eiq; adfixa id infinities transmutat atq; refingit, neque maiestate cedit, neq; est laboriosior. Hæc ego locutus, conticui. Philippus autem temporis exiguo spacio elapso, Hæc, inquit, Sicne habeant an secus, meum non est affirmare. Quod si tamen deum extra vnum mundum proferimus, cur eum quinque duntaxat artificem faciamus mundorum, non plurium, & quæ sit huius numeri ad multitudinem mundorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quam quæ sit Ei heic dedicati causa. Is enim numerus neq; triangulus est, neq; quadratus, neq; perfectus, neq; cubicus, neq; vllam aliam videtur elegantiam offerre iis, qui studio istarum rerum afficiuntur, hasq; magni faciunt subtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, omnino obscura ac intellectu difficilis est, neq; probabilitatē aliquam præ se fert, qua inductus concluderit, cum sint quinque corpora æquiangula & æquilatera æqualibusq; contenta superficiebus, ea in materiam venisse, & ex his statim quinque confectos esse mundos. At verò, inquam ego, videtur Theodorus Solensis non inepte rem explicasse, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autem tractat. Pyramis, octaedron, quod est octo, icosaedron, quod est viginti, & dodecaedron, quod est duodecim basium corpus, quæ prima ponit Plato, pulchra quidem sunt omnia, ob proportionum & rationum æqualitates: neq; his melius quicquam aut aliud simile componere naturæ atq; concinnare est relictum. Vnam tamen omnia cōpagem sortita non sunt, neq; ortum habent simile. sed tenuissimum est corpus atq; minimum Pyramis, maximum & plurimis constans partibus dodecaedron: reliquis è duobus icosaedron numero constat triangulorū ampliore

*Cur quinque mundi.
Quinary natura.*

quàm duplo, si cum octaedri conferatur triangulis. Impos-
 sibile itaque est, ex vna simul isthæc omnia nasci materia.
 Tenuia enim & exigua, ac quorum simplicior est constru-
 ctio, illa prima obtemperare motori atq; efformatori ma-
 teriei, constituique oportet, & prius existere quam ea quæ
 magnas partes ac multa habent corpora: è quibus est do-
 decaedron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc se-
 quitur solam pyramidem esse primum corpus, reliquorum
 nullum, cum ortus eorum natura sit posterior. Est autem
 huius quoq; absurdi remedium, materia in quinque mun- 10
 dos diuisio ac diductio. alibi enim primū pyramis existit,
 alibi octaedron, alibi icosaedron. ex eo autē, quod in quauis
 materia parte primum existit, reliqua orientur secundum
 concretionem partium, qua omnium in omnia mutatio ef-
 ficitur. id quod Plato ipse monstrat fere per omnia oratio- 15
 nem deducens. nobis satis erit breuiter sic intelligere. Aer
 fit igni extincto, rursusq; aer attenuatus ignem edit. horū
 actiones & mutationes considerari debent in vtriusque se-
 minibus. Semina ignis sunt pyramis ex xxiv. primis triā-
 gulis cōflata. aeris autem, octaedrum ex xlvii. eiusdem 20
 generis trigonis. Fit ergo aeris vnum elemētum è duobus
 ignis coactum & temperatum: rursusque vnum aeris cor-
 pus diuisum, in duo ignis corpora secernitur. iterumque in
 sese compactum atq; coiens, abit in aquæ formam. Itaque
 vbique semper illud quod primo existit, mutatione sui reli- 25
 quis expeditam nascendi rationem præbet. vt iam non vnū
 duntaxat sit primum, sed aliud in alia materia parte prin-
 ceptus originis reliquorum, idemque omnibus primordij no-
 men hoc modo seruetur. Hic Ammonius. Animose qui-
 dem, inquit, ista & magno cum studio Theodorus elabo- 30
 ravit. mirer verò si non sumferit ea, quorum alterum ab al-
 tero euertitur. Ponit enim, quinq; ista nō simul omnia na-
 sci, sed id semper prius oriri, quod tenuissimum est ac mino-
 re negotio constituitur. Deinde, tanquam non pugnans
 huic sumtioni, sed eius consequens, subdit, Non omnem 35
 materiam occupari à tenuissimo & simplicissimo corpore:
 sed aliquando etiam grauia & multis constantia partibus
 ortum ex materia antecapere. Præterea quinque primis
 corporibus propositis, ideoque totidem esse mundos affir-
 mato, probabilitate tantum quatuor corporibus tractandis
 vtitur,

- veitur, cubum autem tanquam in calculorum ludo subtra- *Cubus.*
 hit, qui neque mutari in reliqua potest, neque reliqua in
 ipsum, cum triangula sint diuersi generis. Illis enim omni-
 bus commune ponitur principium semissis trianguli, huic
 5 autem soli peculiare æquicurum triangulum, quod cum
 illo inclinatione aliqua coire, aut commiseri & vniri ne-
 quit. Ergo cum sint quinque corpora, quorum vnumquodq;
 vt primum in vno de quinque mundis materiam occupauit,
 reliquorum originis princeps sit: fiet vt vbi cubus primò
 10 existeret, reliquorū nullum sit futurum, cum in eorum nul-
 lum mutari cubus queat. Omitto, quod elementum dode-
 caedri aliud faciunt, non scalenum istud, ex quo pyramidē,
 octaedrum, & icosaedrum Plato constituit. Itaque tibi (sub-
 ridēs autē simul hæc dicebat Ammonius) aut dissoluēda hæc
 15 sunt, aut proprium aliquid adferendum, quo nos à commu-
 ni hac hēstratione expedias. Ego in hæc verba respondi. Nō
 habeo sane in præsentia probabilius aliquid præstat tamen
 fortasse suæ quam alienæ opinionis rationes reddere. Rur-
 sum ergo sermonem à principio accessens dico. Cum con- *Natura*
 20 stet duas esse naturas, vnam sensilem, ortui, interitui, mu- *doplex.*
 tationibusq; & motibus variis obnoxiam: alteram, quæ so-
 lo intellectu percepta semper eodem se habet modo: peri-
 ninquum, amice, videtur hanc diuisam suisque distinctam
 dicere differentiis, corpoream autem & motibus subiectā
 25 si quis non concedat vnam esse coherentem sibi & parti-
 um inuicem momentis vnitam, sed separet ac diuellat, in-
 dignari & fremere. Nimirum enim stabilia & diuina magis
 conuenit inuicem esse continuata, omnemq; quantum e-
 ius fieri potest sectionem ac diuulsionem fugere. quāquam
 30 Diuersi natura hæc quoque aggressa, maiora fecit quam quæ
 distantia locorum æstimantur inter ea interualla: tanta est
 mentis notionum & idearum dissimilitudo. Itaque Plato op-
 ponens se iis qui vnum pronunciant esse vniuersum, quin-
 que statuit principia, Ens, Idem, Diuersum, Motum, Quie. *Principia*
 35 tem, quæ cum sint, non est mirum si corporeorū principio- *Platonica*
 rum quoduis sui aliquod exemplum imitando in natura
 impressum habet, non expers mixtionis aut sincerum, sed
 vt singula singularum facultatum participet aliquid. Pro-
 inde cubus perspicue signum est quietis conueniens, pro-
 pter superficialium stabilitatem. pyramidis igneam vim
 & ad

& ad motum agilitatem quouis in laterum & angulorum acumine deprehenderit. natura dodecaedri, quæ apta est ad complectendum reliquas figuras, Entis effigies omnia corpora comprehendens videtur esse. de reliquis duobus icosaedrum diuersi, octaedrum eiusdē ideæ conuenit. itaq; 5 alterum aerem qui vna in forma omnem substantiam continet, alterum aquam quæ temperando plurimas qualitatis species recipit, exhibuit. Quod si ergo natura in omnib. æqualitatem exigit, mundos neq; plures exemplis istis consentaneum est, neq; pauciores esse. vt cuius sua sit princeps 10 constitutio atq; vis, sicut in compositionibus erat corporū. Atq; hac quidem oratione eos libuit demulcere, qui mirantur nos naturam ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera. Hoc autem vnà mecum vniuersi perpendite, q̄ supremorum principiorum, Vnius inquam & infiniti Bina- 15 rii, hoc quia elementum est omnis informitatis & confussionis, Infinitas dicitur: Vnitatis autem natura cum definiat ac determinet infinitatis vacuum, & ratione ac finibus carentem naturam, informat eam, atq; vtcunq; appellationem quæ in singulis monstratur sensibus sustinet at- 20 que accipit. Hæc principia primum in numeris apparent. immo omnino numeri appellatio multitudini non congruit, nisi infinitatem materiæ tanquam forma quædam subiens, alicubi minus, alicubi amplius decidat. tunc enim vnaquæuis multitudo fit numerus, cum vnitatem definitur. 25 vnitatem abolita, rursus infinitus binarius omnia confundens, incomposita, infinita, immensa q; reddit. Quoniam autem forma non est abolitio materiæ, sed subiecto speciei ordinemq; adfert: necesse est etiam in numero vtrunq; inesse principium, vnde primum discrimen, maxima q; dissimi- 30 litudo ortū habent. Est enim infinitum principium causa parisi numeri efficiens, melius principium impari gignit. Primus autem parium est binarius, imparium ternio. è quibus conflatur quaternarius, ob compositionem vtrique communis, vi autem sua impar. Oportebat enim, cum natura sensilis & corporea concreta, necessitate diuersi in aliquot diuideretur partes, harum numerum neq; parium esse primum, ne- 35 que imparium, sed tertium ex his compositum. vt fieret ab vtroque principio, & eo quod parium, & eo quod impari architectatur. non enim poterat alterum ab altero diuelli.

Vnitatis.

Binarius.

Multitudo

Numerus.

cum

cum vtrunq; principij naturam facultatemq; obtineat. Am
 bobus ergo copularis, melius principium præualuit in fini-
 tati diuidenti, inhiuitque, & cum ab vtroq; diuelleretur
 materia, in medium iniecta vnitatem effecit, ne vniuersum
 5 in duas scinderetur partes. ita multitudo quidem mundorū
 exstitit ob diuersitatis naturam quæ inest infinito discernenti:
 finiti autem & eiusdem vis imparem eam redegit.
 Talis autem est imparitas, quia naturam progredi longius
 quam expediebat non fuit. Si enim sincerum purumque
 10 fuisset vnum, nullam omnino diuisionem admisset mate-
 ria. Quoniam autem illud binario vim diuidendi nactō ad-
 mixtum fuit, admisit sectionem materia & diuisionem, sed
 quæ ibi constiterit, victo à parte impari. Ideoque veteribus
 in vsu fuit pempazesthe dicere, pro numerare. Puto autem
 15 panta quoq; (id est omnia) vocem esse à pente (quod quin-
 que significat) deductam, quod is numerus è primis sit con-
 flatus numeris. Et cum alij numeri in alios multiplicati,
 aliud genus numerorum producant: quinarij pari multi-
 20 picatus, denarium gignit perfectum numerum: in impa-
 rem multiplicatus, seipsum refert. Mitto, quod è primis
 duobus quadratis vnitatem & quaternione cõstitit quinarij.
 & quod tantum potest quadratum, quantum coniuncta
 duorum faciunt quadrata numerorum qui ipso proxime
 sunt priores, pulcherrimumque rectangulum ita triangu-
 25 lum constituit. & quod primus hic numerus sesquialteram
 proportionem continet. Hæc enim fortasse ad propositam
 nobis materiam non pertinent. Id propius huc facit, quod
 natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac se-
 cundum eum plura diuisit natura. In nobis ipsis quinque
 30 insunt sensus, totidem animæ partes, vitalis, sentiens, ap-
 petens, irascens, ratiocinans. totidem in virauis manu di-
 giti. & semen fecundissimum quinquæfariam diuiditur. nõ
 enim mulierem plures quinque fetus partu edidisse memo-
 ratur, multæ autem quinque vno enixæ partu. ac Rheam
 35 Ægyptij fabulantur quinque deos peperisse, per inuolu-
 crum inuenientes ortum quinque mundorum ex vna mate-
 ria. Ipso in vniuerso terra quinq; Zonis, cælum quinq; cir-
 culis distribuitur, polaribus duobus, totidem solstitiali-
 bus, & medio horum æquinoctiali. Quinque etiam sunt
 conuerfiones stellarum vagarum, cum eadem sit Solis, Lu-
 ciferi,

*Quinaria
 proprietates.*

*Platonis
sententia
explicatur*

ciferi, & Mercurij. Ipse etiam mundus ad quinarij concinnitatem est compositus, sicut apud nos harmonia ex quinque tetrachordorum positu constare cernitur, summorum, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinque sunt interualla, diesis; semitonium, 5 tonus, sesquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuisse rebus quinario construendis, quam globi ad formam redigendis, quod visum fuit Aristoteli. Querat hic aliquis, Quidnam causa sit quod Plato, cum quinque mundorum numerum ad quinque corporum reuocauerit figurarum, fatus quinarium constructione deum visum in describendo vniuerso, ac deinde proposuerit de multitudine mundorum difficilem dubitationem, vtrumne an quinque reuera existisse dicendum sit: tamen deprehendatur hinc suspicionem eius rei iniectisse. Quod si id quod probabile est, 15 accommodari ad eius sententiam debet, eò ipse respicio in hac re explicanda, quod scilicet senserit Plato differentiis corporum istorum & figurarum, necessarium motuum quoque comitari discrimina. hoc enim ipse docet, vbi pronunciat id quod coit aut fecernitur, vnam cum substantia & qualitatibus locum etiam nomenque mutare. Si enim ex aere ignis fiat, soluto octaedro & in pyramides dissipato: aut vicissim ex igni aer, in octaedrum coacto & compulso: non potest suo manere loco id quod mutatum fuit, sed fugit ferturque; ad alium locum exturbatum priore, pugnatque cum iis quae 25 obfistunt & impellunt. Adhuc etiam plenius similitudine eorum quae cribris aliisque; ad purgandum frumentum paratis instrumentis concutiuntur atque ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quassant materiam, atque ab ea quassantur, similia semper ad similia ferri, aliaque; aliis locis contineri, antequam eorum compositione vniuersum constituatur. Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit vniuersum esse affectum vbi Deus abest, statim primae quinque qualitates suis singulae praeditae momentis, incitatae sunt: neque omnino separatae tamen aut sincere 35 secretae, ideo quod omnibus permixtis natura ita comparatum est vt semper quod superatur ei comiteretur quod praevalet. Itaque; in ortu corporum cum alia aliud ferretur, aequales numero partes atque diuisiones effecerunt. vnam partem non puri ignis, sed ignea specie praeditam: aliam non sincere aetheris,

theris, sed ætheris similem: aliam non terræ puræ putæ, sed
 formæ terræ: maxime tamē aer cum aqua fuit permixtus,
 quod hæc multis diuersi generis admixtis discesserunt, sic-
 uti dictum fuit. Non enim deus separauit aut disposuit na-
 turam, sed cum ipsa vltro diuortiu fecisset: & in diuersa di-
 scessione loca admodum inordinatam, accepit, cōposuit,
 & proportionē ac medietate adhibita concinnauit. deinde
 rationē vnicuiq; imponens veluti gubernatorem & custo-
 10 diis loco, tot effecit mundos, quot sunt formæ primorum
 corporum. Atq; hæc propter Ammoniu gratiæ Platonis de-
 dicata sunt. Ego autē de numero mūdorum, quod sint tot,
 nunquam sane contenderim. eam verō sententiā, quæ plu-
 res vno mundos, non tamen infinitos sed numero determi-
 natos facit, neutra istarum absurditatem censeo: in materiæ
 15 naturam intuēs, dissipabilem eam ac diuiduam, & quæ ne-
 que vnitatem seruet, neq; eam ratio in infinitum euagari
 sinat. Sed, quod aliās solemus, hęc quoq; Academia recordemur,
 nimiamq; vitemus assensionem, ac tanquam in lo-
 co lubrico in disputatione sola de infinito firmiter confi-
 20 stamus. Hæc ego cum dixissem, Demetrius: Probe, inquit,
 Lamprias hortatur:

Multis enim di formis, non sophismatum,

vt est apud Euripidem, sed rerum decipiunt, cum veluti sci-
 entes de tantis rebus audemus pronuntiare. Sed ad argu- *Redit ad*
 25 mentū in itidū propositum reuocanda nobis est disputatione. *disputatio*
 Quod enim dictum fuit, oracula relinquentibus & deserē- *nem deo-*
 30 tibus genis, tanquam instrumenta artificum iacere ociosa *raculis.*
 & muta, aliam maiorem excitat questionem de causa & fa-
 cultate, qua vsi genij vates vtriusq; sexus futore & imagina-
 30 tione futurorum impleant. Non possumus quippe causam
 silentij oraculorum adscribere discessui geniorū, nisi per-
 suasum nobis sit quo modo præsentēs eadem vocalia & o-
 perosa reddant. Sub hæc Ammonius. Putas verō, inquit, ge-
 nios aliud quicquam dicendos, quam quod ait Hesiodus,
 35 animas circumuagantes,

Aere vestitus? ----

Mihi enim quo pacto homo dif-
 fert ab homine tragicam comicamve agēte personam, eo- *Genij quid*
 dem differre videtur animus ab animo corpore in hac vita
 amicto. Nihil igitur est causæ cur absurdum aut mirum vi-
 deri debeat, si animi in animos incidentes, futuri imagina-
 tionem

tionem aliquam ingenerant. sicut & nos inuicem non omnia voce, sed & literis, & tactu, & intuitu significamus multa præterita, & futura præmonstramus. Nisi tu quid, Lampria, diuersum habes. est enim nuper nobis renunciatum, multa te hac de re cum hospitibus apud Lebadiam disputasse, quorum nihil nuncius perfecte memoria tenebat. Noli mirari, inquam ego. multæ enim actiones, multæ occupationes mediæ incidentes, propter oraculum & sacrificium quod tractabatur, fecerunt vt sparsim ac per interval la cōmentaremur. Atqui nunc, aiebat Ammonius, & ocio 10 videntes habes auditores, & paratos alia quærere, alia discere, omni cōtentione ac studio altercandi remotis, libertateq; & venia omni sermoni, vt vides, proposita. Eadem reliquis est postulantiibus, ego postquam paululū subtriciuissem: Et quidem, inquam, iis quæ tum disputata sunt, ipse tu casu 15 quodam exordium occasionemq; hic referendi dedisti. Si enim animi secreta à corporibus, aut omnino quibus nullum est cum corporibus commercium, sunt, quæ tua est, & diuini sententia Hesiodi, dæmones

Custodes hominum casti, terras obeuntes.

20

*Animos et
tam huma
nos, diui
nandi vim
habere.*

*Memoria
vis.*

cur animos in corporibus degentes ista vi priuamus, qua futura præscire & prædicere possunt à natura sua genij? Probabile quidem non est animis vllā facultatem, vllāmve partē adnasci abitu è corpore, qua caruerint antè: sed ea 25 semper habere, habere autē deteriora, dum mixti sunt corpori, atq; alia quidem omnino obscura & occulta, alia infirma & languida, & sicut cum per caliginem videmus, aut in humore mouemur, inefficacia & tarda, multamq; suæ naturæ curationē & restitutionem, multā eius à quo impediuntur detractionem atq; expurgationē desiderantia. Sicut 30 enim Sol nō tum fit splēdidus, cum nubes effugit: sed cum semper talis sit, in nebula nobis obscurus videtur, ac vix apparet. sic animus vim diuinādi nō adipiscitur è corpore tanquā nube egrediendo: sed iam nunc ea præditus, cæcatur ob permixtionē & confusionē cum natura mortali. Quod 35 ne miremur, aut fidem rei derogemus, videamus, si nullam altam animi facultatem, saltem eam quæ ex aduerso respōdet diuinatrici, memoriam dico, quantum illa præster opus, quod præterita seruat ac retinet, aut potius ea quæ nō sunt. eorum enim quæ facta sunt nihil est neq; subsistit, sed simul

simul existunt omnia & intereunt, siue facta, siue verba, siue affectiones, tempore fluminis instar omnia proripiente. ista autem vis animi, nescio quomodo ea apprehendit, & non cum sint, iis tamen speciem ac substantiam circumponit. Sanè oraculum Theſſalis de Arna datum iubebat eos

Vi sum oculis capti, muti Socemq; notare.

At memoria nobis & surdorum auditio, & visio cæcorum est. Itaque, sicut dixi, mirum non est, si apprehendens quæ iam esse desierunt, multa etiam nōdum quæ sunt adſciſcat. Hæc enim ei magis conueniunt, & ab his conſenſu quodam adſcitur. accingitur enim futuris, eaq; aggreſſitur, à præteritis & finem nactis abſoluta, niſi quatenus eorum meminit. Hanc ergo vim animi cum habeant innatam, obſcuram
15 tamen & imaginatu difficilem, quidam tamen ſubitò in ſomnis aut ſacrificiis effloſcunt, eaq; vtuntur, ſiue quòd tū corpus mundatum eſt, ſiue aptam ad hanc rem cōſecutam temperiem, ſiue quòd mens laxata & à præſentibus liberata, imaginandi vim futuris intendit. Non enim, vt Euripides ait,
20

Optimus is eſt Sates, probè qui conijcit.

ſed hic quidem intelligens eſt vir, rationem præcedentem ac indicio probabili ducentè ſequens. Vis autem diuinandi tanquam tabula ſcripturæ expers, ratione carens, & infinita ex ſeſe, capax tamen ortarum à viſis affectionum & præſenſionum, abſque vlla ratiocinatione futurum attingit, maximè vbi è præſenti exit ſtatu. hoc fit, cum ob tēperiem & affectionem corporis mutatio ei accidit, quæ entuſiaſmus, hoc eſt diuinus inſtinctus, dicitur. Ipfum quidē corpus
30 ex ſeiſpo ſæpe huiusmodi conſequitur affectionem. Terra autem cum multarum aliarum facultatum fontes hominib. effundit, alios furorem diuinum, morbos, mortemq; ferentes, alios vtiles, iucundos, & cōmodos, id quod ii qui accedunt, experientia deprehendunt: tum verò diuinandi fluxus atq; Spiritus diuiniffimus eſt & ſanctiffimus,
35 ſiue is ſeorsim per aerem, ſiue cum liquore percipitur. In corpore enim admixtus, temperiem in animis ingenerat inſolentem atq; alienam ab vſitata. cuius proprietates difficile eſt exprimere verbis, coniecturas autem multiplices de
Diuinandi ſpiritus qualis.

riri quosdam imaginandi futura præditos facultate, probabile est. quemadmodum vinum sublatis ad cerebrum vaporibus multos animo motus infert, multaque eius sensa abdita prius & occultata detegit. Multa enim vis diuinandi bacchationi & furori inest, siquidem Euripidi credimus: quando incallescens animus atq; ignitus metum amoluit, quem humana prudentia inducens sæpenumero auerit & restinguit diuinum instinctum. Ad hæc non abs re dici posse videtur, siccitatē vnā cum calore animo ingeneratā, spiritum reddere tenuem, æthereumq; cum & purum redigere. Hæc est enim illa Heracleti anima sicca optima. Humiditas non visum modò & auditum hebetat, sed & speculis incidens splendorem & aeri lucem adimit. Contrà etiam non est nefas refrigeratione & densatione spiritus, ad instar tincturæ ferri, vim præfagientem animo indi ac durari. & quidem sicut stannum illiquefactum æri, quod rarum est ac multis hians meatibus, simul hoc & stipat dēsātq;, & splendidus puriusq; redigit: ita nihil impedit, quin diuinādi facultas, vapor quippiam consentaneum & cognatum animo habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim aliis sunt conducibilia. sic faba purpuræ. nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vi Empedocles ait,

Glauci flore croci byssus miscetur amœnus.

de Cydno autem, & sacro Apollinis qui Tarsi est gladio, te mi Demetri, narrantem audiui, gladium eum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, ac fluminis eius. sicut etiā Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affusa aræ circumglutinant: cum nulla hoc alia possint aqua efficere. Non est igitur mirum, si terra multos alios liquores edente, isti soli animis enthusiasmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controuersiam porrò hanc rationem fama confirmat. Heic enim vim loci huius primùm innotuisse ferūt, cum casu pastor quidam in eum incidisset, vocesq; deinde à diuino instinctu edidisset profectas, quas cum initio spreuissent qui aderant, postea euentu probatis quæ is prædixerat, mirati sunt. Delphorum doctissimi, nomen quoque hominis perhibent Coretam. Mihi verò videtur maximè huiusmodi cum diuinatione contemperationem atque cohesionem animus admittere, qualis est visui cum luce consentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil si-

Origo Delphici oraculi.

ne luce agere potest, & animi vis diuinatrix, tanquam ocu-
 lus, sua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacua-
 tur. Quare multi antiquiorum esse vnum eundemq; deum
 Apollinem & Solem putauerūt. Qui verò proportionem,
 5 pulcram ac sapientem sanè rem, cognitam habent ac ma-
 gnificiunt, ij sicut corpus ad animum, visus ad mētem, lux
 ad veritatē se habet, ita solis facultatem se habere censent
 ad naturam Apollinis, illam huius propaginem ferum que
 existimantes, illam semper ab hac quæ semper est, pro-
 10 creari. Ille enim accendit, producit, atq; excitat vidēdo sen-
 tiēdi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum
 eundemq; deum eos esse senserunt, probabili ratione moti
 Apollini & Terræ commune oraculum adscripserunt. ar-
 bitrati Solem terræ ingenerare affectionē istam & tempe-
 15 riem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. I-
 psam proinde terram, vt Hesiodus melius quàm à nonnul-
 lis factum est philosophis, re considerata appellauit

Immotam sedem cunctiorum:---

ita nos quoque sempiternam interitusque expertem sta-
 20 tuimus. facultatum autem eius aliquando defectus, ali-
 quando ortus, nonnunquam aliò migrationes probabile
 cit euenire, vniuersique temporis circuitu tales conuersio-
 nes in ea reuolui, quod cōiicere licet ex iis quæ animaduer-
 ti sensu possunt. Nam & lacus, & amnes, ac frequētius ther-
 25 mæ quibusdam in locis defecerunt ac omnino euauerūt,
 in aliis quasi subterfugerunt ac delituerunt: aliquanto post
 tempore rursus iisdem aut vicinis locis exstiterunt. Iam
 metalla quædam profum exinanita iacent: vt in Attica se-
 cturæ argentariæ, & in Eubœa æris venæ, ex quo cudeban-
 30 tur gladii qui aquæ tinctura durabātur, quorum sic memi-
 nit Æschylus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manū.

Neque diu est quod Carystia rupes desit simul cum mar-
 more proferre stamina quædam mollia ac quasi fila lapi-
 35 dea (existimo enim quosdā vestrūm vidisse mantilia, retia,
 & inuolucra capitis ea ex materia cōfecta: quæ neq; vrūtur,
 & cum vsu sordes contraxerūt, in ignem coniecta nitorem
 splendoremq; suum recipiūt) planè enim desit, & vix gra-
 ciles quædam tanquam fibræ & quasi capilli eius materiæ
 per metalla discurrunt. At enim horum omnium opificem

Aristoteles facit vaporem qui est in terra: cuius defectum
 migrationem, nouumq; ortum necesse est ista omnia sequi.
 Hæc itaq; de spiritibus diuinationi seruientibus cogitanda
 sunt, vim eorum non esse sempiternam aut senii immunem,
 sed mutationibus obnoxiam. Nam consentaneum est & ma- 5
 gnis eos extinguere imbribus, & dissipari fulmine istis locis,
 maximè aut cum terræ motu concussæ in sese subsidunt ac
 confunduntur, petere ima aut etiam planè elidi. sicut hæc
 aiunt vestigia apparere magni terræ motus, eius qui urbem
 subuertit. Orchomeni aiunt peste multis absumtis homi- 10
 nibus, Tiresiæ oraculum planè defecisse, & in hunc us-
 que diem manere ociosum & mutum. Idem de Ciliciæ o-
 raculis auditu accepimus: verène dictum, tu Demetri o-
 mnium optimè exposueris. Hæc Demetrius. Ut nunc, in- 15
 quit, res habeat, ignoro: scitis enim me permultum tempo-
 ris iam peregrinando confecisse. Cum autem essem in pa-
 tria, florebant adhuc Mopsi & Amphilochi oracula. Habeo
 autem rem apprime admirabilem, quam vobis referam. Præfectus
 Ciliciæ, homo dubiæ de diis sententiæ (quod ei accidisse pu- 20
 to propter imbecillitatem incredulitatis de diis conceptæ)
 cæteroqui contumeliosus & prauus, cum circa se haberet
 Epicureos, qui freti pulcra (si diis placet) ista sua physiolo-
 gia religioni illudunt, motus eorum vocibus libertum ad
 oraculum Mopsi misit, tanquam exploratorem in castra 25
 hostium, cum tabella obsignata, in qua, nemine conscio
 quæstionem scripserat. Libertus cum pro more noctem in
 delubro exegisset, ac obdormiisset, facta die tale narravit
 somnium, visum fuisse sibi adstare virum pulcrum, qui vna
 hac voce, Nigrum edita statim discesserit. Absurdum no- 30
 bis hoc videbatur, multumq; hæstitationis iniiciebat. At præ-
 fectus consternatus, flexisq; genibus veneratus Mopsium
 aperuit tabulam, ostenditque nobis hanc inscriptam quæ-
 stionem, Albumne tibi, an verò nigrum inmolabo tau-
 rum? Itaq; & Epicureis pudor est iniectus, & præfectus sa- 35
 crificio peracto isto, deinceps Mopsium coluit. His dictis
 Demetrius conticuit. Ego autem, qui summam disputatio-
 ni imponere cuperem, sum in Philippum ac Ammonium
 intuitus, qui simul sedebant. videbanturque mihi velle ali-
 quid dicere, & rursus vocem inhibere. Tum Ammonius.
 Haber,

*Mopsi ora-
 culum.*

Habet, inquit, mi Lampria, Philippus etiam quæ dicat de disputatis. Ipse enim quoque in eam, quæ plerunque est, venit sententiã, Apollinem non esse à Sole alium, sed eundem cum eo deum. Mea autem grauior est, ac maioribus de reb. dubitatio. Antè, nescio quomodo, oratione eò rem deduximus, vt à diis diuinationem ad genios vtcunq; reciceremus. Nunc videmur mihi hos iterum oraculo & tripode detrudere atque exturbare, diuinationis principium, immò ipsam substantiam ac vim, in spiritum vapores, exhalationesque referentes. Quæ enim commemoratæ sunt temperies, calores, & quasi aciei ac roboris (qualia ferro candenti aquæ tinctura conciliat) in animum introductio-
 10 nes, sententiã nostram etiam longius è diis abducunt: quandamq; talem causæ oraculorū ratiocinationem pro-
 15 ponunt, quali Cyclopem vti facit Euripides.

Tellus oportet, seu Velit, seu non Velit,

Gignendo gramine saginet meum pecus.

Hoc interest, quòd ille negat se diis sacrificare, sed sibi ipsi ait & ventri geniorū maximo. Nos autem & sacrificamus,
 20 & vota facimus, nescio sanè cur oraculorum isthæc gratia, siquidem animi nostri in se vim habet diuinandi, quam aeris aliqua aut ventri excitet temperies. Iam quid sibi volunt cõstitutiones antistitarum? & quod oraculum non editur, nisi hostia tota ab imis talis contremiscat dum liquor inter
 25 libandum ei inurgitur, & concutiatur? Non enim satis est quassare caput, vt in aliis sacrificiis: sed oportet omnibus membris trepidationem & concussionem accidere cū tremulo sonitu. hoc nisi fiat, negant oraculū respondere, neq; Pythiam introducunt. Atqui certè necesse est vt hæc cum
 30 faciant, & fieri debere statuunt, diis aut geniiis eorum causam adscribât quo tu modo rem explicabas, probabile non est. vapor enim siue tremat victima, siue non tremat, vbicūque aderit, diuinum instinctū incutiet, animumq; afficiet. idq; nō tantum si Pythiæ, sed si quodecunq; corpus attige-
 35 rit vt neptum sit vna muliere vti ad oracula, eiq; facessere negocium, ac per omnem vitã castam eam intactamq; seruare. Etenim Coretas ille, quem primū aiunt Delphi, cum eum in locum incidisset, facultatem loco insitam demonstra-
 strasse, nihil (arbitror) habuit, quo alios caprarios aut pastores excelleret. si tamen narratio de eo non est fabula &

inane commentum. Mihi quidem nugæ videntur. & quoties ratiocinor, quantorum bonorum causam Græcis hoc præbuerit oraculum in bellis, condendis vrbibus, pestilentibus, sterilitatibus: indignum facinus iudico, inuentionem eius atque principium non deo, ac prouidentia, sed fortuna & casui imputari. Hac de re cum Lampria paratus sum differere. modo tu, Philippe, moram hanc æquo animo feras. Maxime, inquit Philippus, cum ego, tum omnes isti. oratio enim hæc tua omnes nos comouit. Me verò, inquam ego, non mouit tantum oratio hæc, sed plane pudorem incussit, si in tanto tantorum hominum coetu vobis videar præter ætatem probabilitate sermonis fucum faciens conuellere aliquid aut in dubium vocare voluisse eorum quæ verè & diuinitus de rebus diuinis statuta ac recepta sunt. Purgabo tamen me, teste ac patrono interim Platone adscito. Hic enim Anaxagoram veterem culpauit, quod nimis in naturales immersus causas, semperque necessitatem earum quæ corporibus naturalibus accidunt affectionum confectans atque persequens, finalem & efficientem causam, præstantiores in genere causarum, & potiora principia omisisset. Interim ipse aut primus aut maxime omnium philosophorum has vtrasque tractauit, ita quidem ut deo principium eorum quæ ratione fiunt adscriberet: æque tamè materiam necessariis causis ad rerum ortum pertinentibus spoliaret. perspiciebat quippe, quod his causis quæuis res naturalis ac exposita sensui cum adornetur, non simplex est aut mixtionis expertis, sed materia cum forma implicatione oritur. Consideremus primum hoc in operibus artium: Offert se nobis statim famosus iste crateræ fundus siue basis, quam hypocrateridium, id est fundamentum crateri substratum Herodotus appellauit. materiales hic crater habet causas, ignem puta, ferrum, mollitionem vi ignis, immersionem in aquam: sine quibus nullo pacto opus hoc potuit confici. præstantiorem tamen causam, & quæ his mouendis operaretur, ars & ratio operi præbuit. Præterea exemplaribus his atque simulacris, autor & opifex inscriptus est.

*Aglaophonte satus, patria Thasius, Polygnotus
Arcis depinxit Dardania excidium.*

ac pinxit, ut videtis, excidium Ilii. verum id fieri non potuit, ut nisi multis pigmentis tritis ac inter se permixtis picturæ

hæc

*Causarum
diuisio.*

hæc efficeretur forma. An ergo qui vult materialem causam attingere, quæritq; & docet affectiones & mutationes, quæ accidunt Sinopidi rubricæ cum ochra permixtæ, aut atramento cum melide, aliquid pictoris detrahit gloria?

- 5 Aut qui explicat qua ratione ferro duricies ac mollicies inducantur, (nempe quod igni laxatum tundentibus & percutientibus cedit, in aquam autem recentem immersum, ac frigore ob partam vi ignis teneritatem ac raritatem, coactum in se atque densatum, robur acquirit & crassitiem,
- 10 quam Homerus vim ferri appellat) iccirco operis effectivam non relinquit artificem? Non equidem opinor. *Odyss. 4. 393.*
- Nam & sunt qui vires medicamentorum aut qualitates examinant, nequaquã ij artem medicam abolentes. Sicut etiam haud dubiè Plato videre nos oculorum splendore cum
- 15 Solis luce temperato, istoque aere audire dicens, non hoc negat, ratione & providentia nobis facultatem videnti atque audiendi obtigisse. In vniuersum enim, cum (vt dixi) quiuis ortus duas habeat causas: antiquissimi theologi atque poetæ soli præstantiori animum aduertere dignati sunt. scilicet commune hoc omnibus rebus acci-
- 20 nentes:

Principium Iupiter, medium Ionis, omnia ab ipso.

- Ad naturales autem & necessarias causas nunquam accesserunt. His posteriores, quibus physicorum nomen fuit inditum, diuerso à prioribus instituto, à pulcerrimo illo & diuino aberrauere principio. omnia corporibus, eorumq; perpeffionibus, collisionibus, mutationibus, mixtionibus accepta ferre maluerunt. Quo fit, vt vtroumque ratio imperfecta sit. his per quem, & quapropter, illis è quibus rebus, & ob quas causas factæ sint ignorantibus, aut saltem non exponentibus. Enimuerò is, qui primus liquidò vtroumque causarum genus attingit, certa que ratione efficienti & mouenti causæ adiunxit subiectum necessariò motionum capax: is nos quoque omni sinistra suspitione & calumnia
- 30 exonerat. Non enim dei aut rationis expertem facimus diuinationem: dum ei pro subiecto animū humanum, spiritum autem seu vaporē entusiasmos cientem instrumenti plestrive loco tribuimus. Iam primū terra quæ exhalationes istas parit, tum qui omnis tēperiei ac mutationis facultatē terræ largitur Sol, Dii maiorum nostrorum instituto
- 35

censentur. Deinde huic temperie genios, tanquam præsi-
 des, inspectores, custodesq; cum addimus, qui alia tempe-
 stui suggerant, alia intendant, nimiamq; ab alienationem
 mentis & conturbationem restringant, spiritumq; ita tem-
 perent, vt sine noxa & dolore moueat correptos: non vide-
 bimur aliquid vel absurdum vel impossibile facere. Præ-
 terea nostræ ratiocinationi hoc non aduersatur, quod antè
 quàm oraculum petimus, victimam immolamus, coronamus,
 libamus. Sacerdotes enim, & alii quorum est immo-
 lare victimam & libare, ac habitū eius & motum obserua-
 re, aliam eius rei causam habent, quàm nos qui oracula pe-
 titimus. Nam hostiam oportet & quod ad corpus, & quod ad
 animum attinet, puram esse, integram, atque incorruptam.
 de corporibus iudicium nō est difficile. Animam explorāt,
 farinam tauris, ciceres suis apponentes. si enim non gu-
 stent, non esse sanos iudicant. Capram argui frigida affusa,
 si non moueatur. non enim esse animæ secundum naturam
 affectæ, non moueri neque affici cum libamenta inuergun-
 tur. Quod si constanter verum sit, litare signum esse exitu-
 ræ sortis, non litando demonstrari responsum nullum ac-
 ceptum iri: non tamē ego video quid aduersum iis, quæ su-
 præ sunt dicta, consequatur. Nimirum vnaquæuis facultas
 suo tēpore meliùs quàm alieno id ad quod natura eam de-
 stinavit, præstat. & cum ille temporis idoneus articulus nos
 fugiat, consentaneum est à deo nobis eius signa monstrari.
 Id quoq; sentio, exhalationē istam non perpetuò esse eius-
 dem modi, sed intendi atq; remitti interdum. Et mei argu-
 menti, quo id confirmo, testes habeo cum multos peregrinos,
 tum eos omnes qui ad siduò sacrarium hoc obeunt ad-
 ministratos. Cella enim, in qua collocantur consultores ora-
 culi, neq; sæpe, neq; statis tēporibus, sed fortuitis intersti-
 tiis suauis odore impletur, ac Spiritus è delubro tanquā fonte
 quodam oblato: qui fragrantia suauissimum quodq; &
 preciosissimū æquet vnguentū. expelli autē verissimile est
 à calore, aut alia quadā innata vi. Hoc si cui nō videtur proba-
 bile, at illud quidē vniuersi fatebimini, ipsam Pythiam aliis
 aliis diuersis inter se affectionibus citatā habere eam
 animi partem, quam tangit spiritus: neq; ab ea vnā semper
 animi temperie, instar harmoniæ nullo temporis puncto
 mutabilis, conseruari. Multæ enim sentiente ipsa, plu-

*Oraculi
 antistita
 quomodo
 afficiatur.*

res non animaduertete corpus eius inuadunt, animoq; ob-
 repunt molestiæ & commotiones: quibus oppletam nefas
 est ire ad cortinam & deo sese vtendam exhibere: cum sit
 tunc non pura, sed instrumentum quasi nõ satis rectè ador-
 natum aut bene sonum redditurum, verum turbulentum
 atque incompositum. Nam neque vinum ebriosum, neque
 fistula enthusiasms captum eodem semper afficit modo, sed
 pro eo atque aliud vel aliud temperamentum in corpore
 obortum est, ijdem aliàs magis, aliàs minus bacchantur ac
 10 insaniunt. Maximè omnium partium animi ea, qua imagi-
 namur, videtur corporis alterationibus permoueri, eiusque
 mutationes imitari. Quod manifestũ faciunt somnia, quæ
 aliquando nobis varia & multiplicia offeruntur, aliquando
 eorum vacui, animoq; ad hæc quod attinet tranquillo su-
 15 mus. Ipsi nouimus Cleonem à Daulia istum, qui toto vi-
 ræ suæ decursu (vixit autem satis multos annos) vllum se
 vidisse somnium negat. Antiquiores idem tradunt de Thra-
 symede Heræense. In causa est corporis temperies. Sicut ab
 altera parte melancholicis frequentia visã & somnia offe-
 20 runtur. quæ quòd veracia creduntur, id eo fit, quòd aliàs
 aliò vim imaginandi conuertentes, sicuti ij qui crebro ia-
 ciunt, sæpenumero scopum attingunt. Ergo quoties fa-
 cultas imaginandi atque diuinandi, ad spiritus, tanquam
 medicamenti, temperamentum concinnè affecta est: ne-
 25 cesse est vates instinctu diuino cieri. Sin verò, aut nullus
 erit enthusiasmus, aut incompositus, intempestiuus, & tur-
 bulentus. sicut nuper mortuæ Pythiadi accidisse nouimus.
 Cùm enim quidam scitarum oraculum peregrè venissent,
 fertur ad primas libationes victima immobilis mansisse,
 30 neq; passa quidquam. tandem instantibus certatim liban-
 do sacerdotibus, velut imbre rigata ac madefacta contrem-
 uisse aliquantum. Quid ergo Pythiadi vsu venit? Descen-
 dit in opertum oraculi inuita, vt aiunt, & animo minimè
 alacri. statim autem in primis responsionibus apparuit ex
 35 asperitate vocis eam instar nauis vento impulsæ non susti-
 nere vim Spiritus, adeoque repletam esse spiritu maligno &
 muto. tandem profus exagitata cum terribili clamore ad *Pythias*
 exitum contendit, ibiq; sese proiecit, ita vt non tantũ con- *Spiritu*
 sultores fugerint, sed & Nicander vates, & quotquot ho- *interse-*
 sitorum aderant. (id est sanctorum. Sic vatum sodales appel- *ta.*
 lantur)

lantur) Paulo tamen potest ingressi sustulerunt eam mente captam, ac superuixit paucos dies. Eam ob rem Pythias necesse est ut corpus & à viris intactum, & ab omni alieno commercio purum conferuet. & signa ante oraculum exigunt, existimantes deo notum esse quando ea commodè affecta atque temperata sustinere instinctum diuinum possit. Neque enim omnes, neque eosdem eodem semper modo vis Spiritus afficit: sed fomitis instar initium (sicuti diximus) præbet ijs, qui ita comparati sunt, ut eodem affici ac mutari possint. Est autem vis ea diuina quidem, non tamen quæ deficere nunquam aut senectute elanguescere, sed durare per infinitum tempus possit. quo sanè omnia debilitantur, quæ inter Lunam sunt & terram. ut quidem nostra doctrina prohibet. Sunt enim qui superiora etiam non perdurare putent, sed cum æternitatem atque infinitatem assequi non possint, celeribus uti mutationibus ac renouationibus ortuum. Hæc, inquam ego, sæpenumero perpendere & vos iubeo, & meipsum, cum multis videantur exposita reprehensionibus, & in contrariam sententiam suspiciones præbeant: quas omnes persequi disputando tempestiuum in præsentia non est. Ergo & hæc in aliud reijciamus tempus, & quæ Philippus de Sole & Apolline dubia explicanda habet.

PLVTARCHI DE EI, INSCRIPTO FORIBUS templi Delphici, commentatio.

Pauper diuiti donans.

INCIDI nuper, mi Sarapio, in versiculos quosdam nequaquam inelegantes: quibus Dicæarchus existimat Archelaum fuisse ab Euripide compellatum:

Nolo tibi dare dona pauper diuiti:

Desipere ne putes me, sed dando petere.

Nullam enim gratiam inquit, qui de exiguis opibus paruum aliquid multa possidenti dat: & cum fidem non facit se gratis dare, in maliciæ simul ac illiberalitatis venit suspiciōe. At enim, quando liberalitate ac pulchritudine munera pecuniaria donis doctrinæ & sapientiæ multo sunt inferiora: honestum est cum dare hæc, tum ab ijs quibus datur similia reposcere. Itaque ego ad te, & propter te ad amicos isthic degentes Pythicis de rebus quosdam commentarios mittens, fateor alios me à vobis, & plures, & meliores expectare.

quippe